

Manual d'innovació social

***Bones pràctiques per transferir
estratègies de serveis de proximitat en
zones rurals***

Elaboració i coordinació del Manual:

Les fitxes del Manual han estat elaborades amb la participació de Núria Poch (coordinadora Plataforma EMPIC, Consell Comarcal de les Garrigues), Eva Salvans (Consorti del Lluçanès), Teia Fàbrega i Anna Casamitjana (Consorti Acció Social de la Garrotxa), Anna Rufí (Consorti Osona de Serveis Socials), Rosa Ma Fumàs (Consell Comarcal del Pallars Jussà), Roger López (Consell Comarcal de l'Alt Empordà), Javier del Monte (Asociación Jubilares), Verónica Llera (Consejería de Servicios y Derechos Sociales, del Principat d'Astúries), José Antonio Labra (Comarca de la Sidra, Astúries), Pilar Solano (Asociación para el Desarrollo del Valle de Alagón -ADESVAL-), Nieves Alonso (Federación de Asociaciones de Mujeres Rurales-FADEMUR-), Marta Tercero i Iván Maldonado (Fundación CEPAIM).

Les fotografies són d'ús lliure i procedeixen de pixabay.com

Desembre 2017

Aquest Manual d'innovació social és un producte resultant del projecte "Articulació de la Plataforma de Serveis de Proximitat a la Gent Gran de la comarca de les Garrigues" impulsat pel Consell Comarcal de les Garrigues i subvencionat pel Servei Públic d'Ocupació de Catalunya en el marc del Programa de projectes innovadors i experimentals (Ordre TSF/1592/2016)

Índex

Introducció	3
Metodologia	6
Recull de Bones Pràctiques	8
EMPIC, Plataforma de Serveis de Proximitat a la Gent Gran de les Garrigues	9
Projecte Envel·liment Actiu al Lluçanès	16
Projecte SISA, Servei Integral de Suport a l'Associacionisme	20
Espais Activa't i Xarxa d'Envel·liment Actiu	24
Dinamització del sector dels serveis de proximitat del Pallars Jussà com a oportunitat per a les persones i el territori	28
Projecte +60 Alt Empordà. Propostes per un envel·liment actiu	33
Sènior cohousing o jubilar	38
Programa Rompiendo Distancias	46
Espacios Sènior, gent gran i desenvolupament local participatiu	58
Cooperatives rurals de serveis de proximitat: un model d'inserció sociolaboral al medi rural	65
Projecte Nuevos Senderos	71
Lliçons apreses	77

Introducció

Les zones rurals catalanes (i europees) s'estan envellint. És una realitat compartida amb les zones urbanes però que es veu agreujada al món rural per diversos factors, com ara, la menor densitat de població i, alhora, la seva dispersió geogràfica la qual dificulta la creació i el manteniment de serveis i infraestructures que són habituals en les àrees urbanes. Com a conseqüència, la població rural té menys accés als serveis i a les activitats en termes generals, i la població gran d'aquestes zones encara ho té més complicat per les seves dificultats de mobilitat i la manca de transport públic accessible.

Aquest punt de partida situa a la gent gran de les zones rurals en una situació de desavantatge en comparació a la gent gran de les àrees urbanes i condiona la seva qualitat de vida assumint més riscos a nivell d'aïllament social, reducció de la seva mobilitat, menys serveis de suport i d'atenció socio sanitàries pel simple fet de viure en un entorn rural enfront d'un d'urbà.

Les zones rurals presenten un clar desavantatge en termes d'oportunitats per al desenvolupament econòmic. Menys infraestructures i major distància respecte als centres neuràlgics d'activitat econòmica disminueixen el seu atractiu des del punt de vista empresarial.

Tanmateix, moltes persones grans de les zones rurals expressen un fort desig de continuar vivint a casa seva i en el seu lloc d'origen quan es fan grans: "envellir al poble" (*age in place*, segons els experts europeus). Aquest plantejament és molt beneficiós per a la gent gran perquè els hi permet mantenir-se en entorns familiars i reconeixibles, fet que aporta seguretat i tranquil·litat. A més a més, hi acostuma a haver també una xarxa social consolidada que ajuda a prevenir l'aïllament social de les persones grans i que els hi és de gran ajuda quan requereixen suports i atencions puntuals. No obstant, cal tenir present, que a més edat, menys mobilitat i per tant, és important tenir l'oportunitat d'accedir a serveis propers, a poder tenir una vida social plena i activa i també la possibilitat d'adaptar el millor possible els seus habitatges perquè envellir a casa pugui ser segur i pràctic.

Per tal de fer front a aquest repte, és imprescindible prendre consciència que cal actuar de forma planificada i preventiva ja que la situació apunta a una tendència d'agreujament, el procés d'envelliment de la nostra societat no té aturador. Cada cop viurem més i millor, però també seran necessaris un nombre major de serveis cap a la gent gran tant a nivell urbà com rural.

Aquest escenari que d'entrada, planteja una situació complexa, especialment, en les zones rurals, cal assumir-lo com una oportunitat de desenvolupament local i de generació de nous llocs de treball tan imprescindibles per poder fixar i arrelar població (sobretot, jove) als nostres territoris rurals.

Els enfocaments “de baix cap a dalt” des d'una òptica de desenvolupament local són essencials, per tal d'alinejar les polítiques públiques i, alhora, l'afavoriment de creació d'iniciatives privades amb capacitat per donar resposta a les necessitats de serveis de proximitat que presenta la població gran de les zones rurals.

Estimular les economies locals amb l'objectiu de crear ocupació i alhora, proveir de serveis de proximitat a les persones grans (i a d'altres col·lectius) permetria trencar la perillosa dinàmica de pèrdua de

població, envelliment, pèrdua de serveis, èxode de joves i despoblació que amenaça alguns dels pobles més rurals i allunyats.

Per tal d'aconseguir revertir aquest escenari de futur tan poc desitjat, la col·laboració i cooperació entre els agents clau del territori és clau per tal d'avançar plegats. D'aquesta forma es contribuirà a fer de les zones rurals comunitats més atractives per població de totes les edats, especialment, per joves i dones com a col·lectives més necessitats de creació d'ocupació digna i de qualitat en les zones rurals.

Missió d'aquest manual

Donar a conèixer bones pràctiques inspiradores que siguin un referent en l'àmbit de la creació i articulació de serveis de proximitat per a la gent gran en les zones rurals.

Metodologia

A nivell metodològic, s'ha dut a terme una primera identificació d'experiències d'àmbit català i espanyol per tal d'avaluar quines d'elles

eren d'interès per al Manual i tenien capacitat de ser transferides a la comarca de Garrigues en major o menor mesura.

Finalment, s'ha inclòs una selecció de **11 Bones Pràctiques**, enteses com a projectes o iniciatives d'intervenció social que d'una forma innovadora pretenen donar resposta a la millora de la qualitat de vida i els serveis d'atenció a les persones grans que viuen als territoris rurals amb un enfocament estratègic que les vinculi al desenvolupament local d'aquests territoris. Excepcionalment, també s'ha inclòs alguna experiència d'àmbit urbà amb indicadors transferibles a un context rural.

A banda d'aquesta selecció d'experiències, impulsades o promogudes des de l'àmbit públic, també s'ha considerat d'interès incloure en un apartat diferenciat algunes referències d'iniciatives totalment privades que han sorgit arran d'aquesta conjuntura d'envelliment de la població i que, malgrat s'han iniciat en un context urbà, presenten elements amb potencialitat de ser transferibles a algunes zones rurals.

Recull de Bones Pràctiques

EMPIC, Plataforma de Serveis de Proximitat a la Gent Gran de les Garrigues

Àmbit territorial

L'àmbit territorial són els municipis de la comarca de les Garrigues. Inicialment, el projecte compta amb 7 municipis adherits amb la voluntat d'anar-ho ampliant a la resta de municipis de la comarca.

Descripció

La **missió** de la Plataforma EMPIC és millorar la qualitat de vida de les persones grans de la comarca amb la prestació de serveis per facilitar-los l'autonomia, a la vegada que es genera ocupació qualificada.

Els antecedents d'aquesta iniciativa s'emmarquen en els resultats del **Pla Estratègic territorial de les Garrigues 2015-2025. Foment de desenvolupament econòmic local i l'ocupació** (2016) en el marc del qual es van definir diverses línies estratègiques. Una d'elles, la *Línia estratègica 2* està centrada en els Serveis a les persones, talent i empenedoria. Dins d'aquesta, es van identificar diferents programes i, precisament, el Projecte 7. Projecte de serveis de proximitat per a la gent gran és l'embrió a partir del qual s'ha desenvolupat el Projecte Innovador i Experimental "**Articulació de la Plataforma de Serveis de Proximitat a la gent gran de les Garrigues**" que ha comptat amb el suport del Servei d'Ocupació de Catalunya (SOC).

Els principals reptes que s'han identificat a la comarca de les Garrigues als quals és necessari fer-hi front per mitjà de la Plataforma EMPIC són els següents:

Repte 1. Existència d'un nivell d'envelliment elevat dels municipis de les Garrigues superior a altres àmbits geogràfics. Actualment, l'índex d'envelliment a les Garrigues és gairebé del 200, enfront del de Ponent (116) o el de Catalunya (112). A banda, la tendència apunta a un increment encara major d'aquest índex que en 5 anys podria arribar al 245. Per altra banda, també el percentatge de població major de 65 anys a la comarca és, certament, elevat, d'un 25% l'any 2016 a diferència del 18% de Ponent i de Catalunya, en termes generals. Per tant, compta amb un important gruix de la seva població en edat avançada que requereix de serveis de suport per assegurar la seva qualitat de vida i la de la seva família. Aquesta qualitat de vida passa, en part, per contribuir, en la mesura que sigui possible, a un envelliment digne als pobles de residència, amb la possibilitat d'accedir a serveis d'atenció a les persones sense haver de treure a les persones grans del seu entorn habitual, conegut i estimat, i per fomentar un envelliment actiu i respectuós.

Cal tenir present que el col·lectiu de persones grans és el que presenta més dificultats de mobilitat per traslladar-se a municipis més grans per rebre els serveis necessaris i per aquest motiu, es planteja un projecte innovador amb l'objectiu de fomentar la proximitat per mitjà de l'enfocament que sigui el professional que ofereix el servei el que es desplaça als pobles i no al revés, és a dir, que les persones grans, en la mesura que sigui possible, no hagin de moure's dels seus pobles per rebre serveis de qualitat. Per tant, l'objectiu serà centrar-se en les necessitats de cada persona, dinamitzant els recursos de la pròpia persona, de la seva família i del seu entorn més proper.

Repte 2. Èxode de persones joves que marxen dels pobles de la comarca per cercar noves oportunitats professionals a fora. La comarca de les Garrigues té un greu problema de despoblament, especialment en els municipis més rurals, que es tradueix en un èxode de persones joves (especialment noies) per cercar noves oportunitats laborals fora de la comarca.

Els joves de les Garrigues són un col·lectiu clau per al Pla estratègic de les Garrigues 2015-2025 i també ho són per al projecte innovador centrat en la Plataforma EMPIC ja que representen el futur del territori i per aquest motiu cal, per una banda, afavorir les condicions perquè els joves que viuen, actualment, a la comarca tinguin possibilitats de quedar-s'hi a viure i no hagin de marxar per motius laborals i, per altra banda, cal cercar les estratègies per aconseguir que els que ja han marxat fora o estan estudiant en altres ciutats, retornin a la comarca per poder-s'hi instal·lar de nou.

En aquesta línia, els serveis d'atenció a les persones que necessita el col·lectiu de gent gran de la comarca, cada cop més nombrós, cal veure'ls com uns jaciments amb un alt potencial de creació futura de llocs de treball. Més en territoris com les Garrigues, amb un alt envelliment de la població com ja hem citat. Per tant, ens trobem davant de noves necessitats socials que requereixen respostes innovadores que aportin solucions a necessitats de les persones que viuen al territori i, alhora, siguin capaces de generar ocupació entre els professionals que impartiran els serveis demandants. Aquests professionals poden ser joves formats (garriguencs o no) o professionals de l'àmbit sociosanitari que emprenen nous perfils professionals perquè hi veuen oportunitats de futur.

Repte 3. Disponibilitat de serveis molt dispars entre els municipis més petits de la comarca respecte dels més grans.

La comarca de les Garrigues consta de 24 pobles repartits en un territori marcadament influït pel fet de situar-se o a la zona de regadiu o a la zona de secà. Les possibilitats d'accés a l'aigua no afecta exclusivament al tipus de cultius o a les característiques del paisatge sinó que influeix directament en les dinàmiques poblacionals i econòmiques. Els municipis del nord de la comarca, tradicionalment de regadiu, com ara Les Borges Blanques, Juneda o Arbeca presenten una demografia molt més equilibrada i fins i tot, amb una població en creixement (Les Borges i Juneda) i també tenen una economia més diversificada i unes comunicacions molt millors amb centres urbans importants com Mollerussa o Lleida.

Per contra, els municipis més petits i rurals de la zona centre i nord de la comarca tenen problemes d'aïllament per les deficiències viàries i de telecomunicacions, tenen un envelliment major de la població que unit a la manca d'oportunitats laborals ha afavorit la pèrdua de població jove, amb un risc seriós de despoblament davant la pèrdua constant de població d'alguns d'ells en aquests últims 10 anys (el cas de Bovera amb una pèrdua del 27% de la seva població, Juncosa i els Torms, amb una pèrdua del 23% o Fullella del 22%, entre d'altres). Són pobles de menys de 1.000 habitants, on la mitjana d'edat de la seva població és molt elevada i per tant, els seus ajuntaments han d'afrontar la necessitat de poder oferir serveis de qualitat per a la gent gran no pensats tant per aquelles persones amb dependència, sinó per persones grans que encara poden valdre's per elles mateixes, però que necessiten determinats suports que ajudin a millorar la seva qualitat de vida i alhora, puguin perllongar la seva permanència al seu domicili sense haver-los de descontextualitzar del seu entorn proper, de coneguts i familiars.

Precisament, en aquest context és en el que neix la possibilitat d'articular una Plataforma de serveis de proximitat a la gent gran a la comarca de les Garrigues enfocada a oferir serveis professionals de l'àmbit socio sanitari i també d'altres àmbits complementaris a persones grans o a persones soles que necessitin suports per poder gaudir d'una vida plena, activa i digna en aquell moment de les seves vides en el que ja comencen a ser grans i requereixen ajuda per certes tasques, però que encara són vàlides per viure a casa seva i no presenten, per tant, elevats graus de dependència. La Plataforma de serveis de proximitat donarà resposta a unes necessitats ara com ara poc ateses en nuclis tan petits ja que els usuaris majoritaris serien persones grans amb necessitats de suport (en l'àmbit domèstic, social, de salut i de mobilitat), però que encara no estan en disposició de rebre els serveis públics designats per persones amb algun grau de dependència (centres de dia, residències). La Plataforma actuarà per cobrir aquest buit i per aconseguir allargar més el temps previ abans que aquests usuaris requereixin els serveis públics destinats al col·lectiu que ja no pot continuar a casa seva ja sigui per malaltia o per elevada dependència. Alhora, la plataforma serà un dispositiu que permetrà donar feina a professionals de l'àmbit socio sanitari en aquests pobles més petits i rurals.

Precisament, tenint en compte aquests reptes, s'han establert els següents **objectius** de la Plataforma:

- Prestar diversos serveis i activitats de forma coordinada mitjançant centres de serveis distribuïts en diversos municipis de la comarca.
- Garantir un envelliment saludable, respectuós i actiu.
- Generar ocupació i reconeixement dels professionals.

A més a més dels objectius, és important tenir en compte la **visió** de la Plataforma en el sentit d'esdevenir la plataforma de serveis a la gent gran en un entorn rural referent per a altres territoris quant a l'excel·lència del servei i com a generadora de llocs de treball qualificat en l'àmbit socio sanitari a la comarca. Els **valors** implícits en aquesta iniciativa són el rigor professional i el compromís amb el benestar de les persones.

Funcionament

A la comarca de les Garrigues s'han identificat 4 eixos de treball per a fer front a l'envelliment de la seva societat:

- **EIX 1: Dinamització comunitària.** Dinamització als municipis per planificar i realitzar activitats enfocades a persones grans autònomes.
- **EIX 2: Centres de Serveis.** Espais destinat a oferir serveis (gestió de la medicació, podologia, fisioteràpia, perruqueria, bugaderia, dutxa assistida, etc.) i activitats (tallers de memòria, manuals, musicoteràpia, informàtica, etc.) a més d'informació i suport a l'envelliment. Aquests centres de serveis s'ubiquen als municipis pilot.
- **EIX 3: SAIAR i Centres de Dia**
- **EIX 4: Residències assistides**

La Plataforma EMPIC farà incidència en l'eix 1 i en l'eix 2. Durant el 2017 s'ha desenvolupat la fase de conceptualització del projecte i la fase pilot per tal de posar les bases que permetran que la Plataforma comenci a operar plenament de cara al 2018.

Les actuacions que s'han dut a terme al llarg del 2017 han estat les següents:

1. Campanya de presentació de la iniciativa als municipis i als principals agents locals i associacions de gent gran.
2. Diagnosi de les necessitats d'atenció a la gent gran i detecció d'oportunitats d'ocupació.
3. Jornada d'intercanvi d'experiències sobre models d'iniciatives locals de prestació de serveis a la gent gran.
4. Disseny dels centres de serveis de proximitat per treballar en xarxa.
5. Definició del model de negoci de la plataforma i estudi de viabilitat.
6. Formació específica d'atenció domiciliària i dinamització comunitària de gent gran.
7. Creació de la Plataforma web (www.empic.cat) i catàleg de serveis.
8. Jornada de presentació de la plataforma de serveis de proximitat als agents locals.
9. Manual d'Innovació social: Bones Pràctiques per transferir Estratègies de Serveis de Proximitat en zones rurals.

Per altra banda, durant aquest 2017 també s'ha determinat el nom de la Plataforma, Plataforma EMPIC, fent referència a una locució adverbial que s'utilitza oralment de forma molt comú a la comarca de les Garrigues, “ en pic “, amb el significat de “tan bon punt” amb el sentit de que “EMPIC” les persones contactin amb la plataforma se'ls oferiran els serveis que necessitin o bé “EMPIC” formin part de la plataforma, milloraran la seva qualitat de vida.

L'estudi de viabilitat de la Plataforma EMPIC ha determinat que el projecte avanci d'acord amb les següents fases de treball:

Fase 1. Posada en marxa (desembre 2017-desembre 2018) per tal de que la Plataforma ja estigui en funcionament i es conegui a tota la comarca tant a nivell d'usuaris com de professionals. Activar el funcionament web de la Plataforma, definir els criteris d'atenció de la plataforma i els mínims requerits per a l'acceptació de les empreses i professionals, homologar les empreses i professionals que oferiran els serveis a la plataforma, elaborar un pla d'acollida del professionals i dels beneficiaris, ampliar l'oferta de serveis i activitats.

Fase 2. Consolidació (desembre 2018-desembre 2019/20) per tal d'anar aconseguint volum d'usuaris i de professionals així com l'ampliació dels municipis adherits a la Plataforma.

Fase 3. Sostenibilitat (desembre 2019/20-desembre 2021/22) quan la Plataforma ja s'ha desplegat completament a tota la comarca i es compta amb aportacions d'usuaris i municipis per avançar vers la sostenibilitat de la iniciativa.

Actors

Consell comarcal de les Garrigues: impulsor de la iniciativa i coordinador general del funcionament de la Plataforma.

Ajuntaments de la comarca de les Garrigues. Inicialment, 7 municipis pilot (Vinaixa, Juneda, Puiggròs, l'Albi, Castellans, la Granadella i Bovera).

Professionals i empreses del sector sociosanitari que formin part de la Plataforma.

Entitats i persones grans de la comarca que en puguin ser usuàries.

Recursos

La fase de disseny de la Plataforma EMPIC s'ha desenvolupat en el marc de la convocatòria de Projectes Innovadors i Experimentals del Servei d'Ocupació de Catalunya (SOC) i cofinançat pel Fons Social Europeu (FSE) que ha impulsat el Consell Comarcal de les Garrigues.

La fase de posada en marxa comptarà amb suport econòmic de la Diputació de Lleida, el Consell Comarcal de les Garrigues i els ajuntaments que contribuiran amb el pagament per quotes en funció del nombre d'habitants i/o en funció de l'activitat de cada municipi.

Amb el suport dels fons públics s'assumirà el funcionament de la Plataforma, però respecte als serveis i a les activitats seran els usuaris els que pagaran per aquests.

Impacte

- Diagnosi de detecció de necessitats en 24 pobles de la comarca (la totalitat), amb la participació de 235 persones, 90 homes i 145 dones.
- Identificació de 9 perfils professionals: dinamitzador/a comunitari/ària, auxiliar d'atenció socio sanitària, assistent personal, psicòleg/ologa, fisioterapeuta, podòleg/ologa, musicoterapeuta, perruquer/a, monitor/a d'activitats específiques.
- 7 centres de serveis dissenyats, 2 ja en funcionament i 5 que començaran a operar al primer semestre de 2018.
- 41 persones participants a la Jornada sobre experiències de serveis de proximitat, en la qual hi van assistir responsables de Serveis Socials d'altres comarques veïnes interessats en la iniciativa com ara el Pallars Jussà o el Segrià, polítics locals (alcaldes/es i consellers/es) i professionals de l'àmbit socio sanitari (psicòlegs/es, treballadors/es socials, cuidadors/es, etc.)
- 10 participants a la formació especialitzada en atenció domiciliària i dinamització comunitària de gent gran.

Balanç de l'experiència:

Punts forts

- Visió de futur del projecte amb capacitat de creixement.
- Grup de professionals de la comarca altament implicats en el projecte.
- Voluntat i possibilitat de dignificar i aflorar els serveis prestats en economia submergida a través de la plataforma de forma legalitzada.
- Existència de 7 Ajuntaments interessats i implicats en la posada en marxa de la Plataforma en la seva prova pilot.
- Millora de la qualitat de vida dels usuaris actuals dels centres de serveis en funcionament.

Punts dèbils

- Alta sensibilitat al preu per part d'alguns/es usuaris/àries.
- Competència de serveis en l'economia submergida.
- Poca predisposició a l'ús dels serveis.

- Dificultats de mobilitat de la gent gran entre municipis per les deficiències del transport públic i perquè molta gent gran no té capacitat pròpia per moure's amb facilitat.

Lliçons apreses

La base del projecte ha estat la realització d'una diagnosi de les necessitats d'atenció actuals i futures de la gent gran de les Garrigues, fet que considerem imprescindible per tal d'adequar-nos de forma precisa amb el tipus d'equipament i de serveis a oferir. També ha estat molt important la informació extreta dels grups de debat i entrevistes individuals amb professionals del territori pertanyents a l'àmbit del servei a les persones. Aquestes accions, juntament amb la realització de jornades específiques i de grups de treball han fet possible que les persones de la comarca s'impliquin amb el projecte.

Un altre aspecte clau per tal d'assegurar l'èxit de funcionament de la plataforma és deixar que siguin els usuaris potencials del servei els que proposin iniciatives per donar vida als espais on s'ubiquen els centres i s'hi realitzin i ofereixin aquells serveis i activitats que realment vulguin les persones que hi acudirán.

Finalment, també cal tenir en compte el perfil d'usuaris als que s'enfoca aquest projecte i els usos d'aquest tipus de centres de serveis. L'anticipació a situacions de dependència i problemàtiques socials és un dels objectius que permetrà guiar a famílies i usuaris cap al servei més idoni.

Contacte:

Plataforma EMPIC

Consell Comarcal de les Garrigues

973 142 658

empic@garrigues.cat

www.empic.cat

Projecte Envelliment Actiu al Lluçanès

Àmbit territorial

L'àmbit territorial són els municipis de la comarca del Lluçanès.

Descripció

El projecte d'Envelliment Actiu al Lluçanès, gestat en el si del Consorci del Lluçanès, es defineix com a un projecte d'acció comunitària que té com a població diana la gent gran del nostre territori. El projecte es regeix pels principis i objectius del programa de Dinamització de la Gent Gran, que rep el suport de la Diputació de Barcelona.

L'objectiu que persegueix és promoure un envelliment actiu i saludable afavorint les relacions socials de les persones que hi participen i apostant per a promocionar l'autonomia de les persones grans, tot canviant la concepció que la vellesa implica passivitat i dependència, atorgant valor a l'acció i la participació.

El projecte d'Envelliment Actiu al Lluçanès es va dibuixar de nou el 2015 per tal de transformar els antics espais de la XED (Xarxa d'Espais de Dia) i reobrir nous grups d'activitat flexibles que adaptessin les seves activitats a les necessitats dels seus usuaris. Així en els nous grups pot participar-hi gent gran, a partir dels 60 anys, i en cada un d'ells s'hi combinen diferents activitats; des del típic taller de memòria fins a accions més de caire formatiu o també activitats físiques com poden ser caminades o grups de psicomotricitat. El valor d'aquestes recau en que són els mateixos usuaris els que proposen i si cal s'organitzen per a dur a terme les activitats.

Funcionament

El projecte consisteix en accions dirigides d'activitat física, memòria i formatives per majors de 60 anys dels municipis del Lluçanès, organitzant grups d'activitat en diferents municipis i, alhora, integra les activitats amb els Casals de Gent gran del Lluçanès i les rutes saludables.

El projecte va començar a donar els seus fruits a la tardor del 2016 i a l'octubre del 2017 s'han tornat a obrir els grups. En l'actualitat estan en funcionament 9 grups que ofereixen sessions setmanals en 8 poblacions diferents: a Alpens, Oristà i La Torre, Sant Boi de Lluçanès, Santa Eulàlia-Lluçà, Sant Agustí, Sant Feliu i Sobremunt; així com també estan programades 10 caminades a realitzar al llarg de la temporada i diverses accions formatives.

Amb el nou format en l'edició anterior (2016) es va aconseguir atendre a més de 50 persones i en l'actual (2017) ha augmentat fins a prop d'un centenar.

Alhora el projecte manté també el suport en les activitats creades anteriorment dins el programa de Dinamització de la Gent Gran, que ja compten amb el recolzament social. Aquestes activitats són: la Trobada anual dels Casals de la Gent Gran del Lluçanès; la trobada Nadalena de Corals del Lluçanès; la Trobada de Caramellaires als Munts; el projecte Passegem Junts; així com el suport a les associacions de gent gran en temes jurídics, tràmits i subvencions o en l'organització i difusió de les activitats dels diferents casals de gent gran del Lluçanès.

Actors

ConSORCI del Lluçanès: impulsor del projecte d'Envel·liment Actiu al Lluçanès.

Ajuntaments de la comarca del Lluçanès.

Entitats i persones grans de la comarca que en puguin ser usuàries.

Recursos

Els fons del projecte procedeixen del Consorci del Lluçanès i de les aportacions dels ajuntaments en funció del tipus d'activitat que tenen interès en impartir al seu municipi.

Impacte

- El programa va atendre en l'edició del 2016 a 50 persones i en l'edició del 2017 prop de 100.
- 8 municipis participants en el projecte (2017)
- 9 grups de gent gran en funcionament (2017)
- Actualment treballen en el projecte: un tècnic de gent gran cobrint tasques de coordinació a raó de 16 hores setmanals. Una monitora a mitja jornada cobrint 6 grups d'activitat. Una monitora una hora i mitja setmanal cobrint un grup d'activitat.

Balanç de l'experiència:

Punts forts

- El projecte ha permès aproximar activitats als pobles sota la demanda del col·lectiu de la gent gran.
- S'han establert trobades directament amb associacions o amb grups de persones grans de cada municipi per conèixer de primera mà les seves necessitats en matèria d'activitats. Comunicació fluïda bidireccional.
- Es realitza un seguiment en els grups creats per tal de recollir noves necessitats i realitzar propostes.
- El tècnic de gent gran es converteix en un referent per al col·lectiu de gent gran; actuant com a intermediari.

Punts dèbils

- A la comarca del Lluçanès hi ha molt municipis petits i dispersos fet que dificulta l'accés als serveis.
- Alguns d'aquests municipis no disposen ni de casal d'avis.
- No es disposa d'un mitjà de transport adaptat per desplaçar la gent gran dels municipis més petits cap als municipis més grans per accedir a certs serveis.

Lliçons apreses

El projecte s'ha replantejat en la vessant de la Xarxa d'Espais de Dia que eren centres de serveis ubicats en municipis petits, amb la població molt envellida i amb usuaris amb diferents graus de dependència. Funcionaven 1 o 2 dies a la setmana i afavorien el descans setmanal de les persones cuidadores d'aquestes persones grans, alhora que aquestes persones es familiaritzaven amb altres usuaris com elles. Hi havia una aportació de les persones usuàries que acostumaven a estar derivades del CAT Salut o de Serveis Socials.

Aquests Espais de Dia van tenir bona rebuda inicial, però amb el temps es van anar enquistant i no hi havia renovació dels grups, no hi entraven noves persones i cada cop s'anaven reduint i tancant més, fins que al final van decidir que la millor opció era tancar-los i replantejar el projecte en la mesura que s'ha explicat anteriorment, més orientat a un programa d'envelliment actiu que inclogui activitats per persones grans més joves (a partir dels 60 anys) i no tant a oferir serveis per persones amb dependència.

Contacte:

ConSORCI del Lluçanès

93 888 00 50

consorci@llucanes.cat

<http://www.llucanes.cat>

Projecte SISA, Servei Integral de Suport a l'Associacionisme

Àmbit territorial

L'àmbit territorial són els municipis de la comarca de la Garrotxa.

Descripció

El projecte **SISA, Servei Integral de Suport a l'Associacionisme** s'impulsa des del *Consorci d'Acció Social de la Garrotxa*, organisme públic creat l'any 1997, format per l'Ajuntament d'Olot i el Consell Comarcal de la Garrotxa i que té l'encàrrec de gestionar els serveis socials de la comarca de la Garrotxa.

El Consorci s'estructura en diferents àrees:

- Promoció social
- Promoció de l'autonomia i atenció a la dependència
- Atenció a la infància, adolescència, joves i les seves famílies
- Atenció a la comunitat

A més, es completa amb serveis generals i administració i la unitat de planificació, estratègia i innovació

La Junta General i el Consell de Direcció són els seus òrgans de govern.

El Servei integral de suport a l'associacionisme (SISA) vol afavorir el desenvolupament de les associacions de la Garrotxa oferint-los serveis i recursos que responguin a les seves necessitats. El principal objectiu és ampliar la seva incidència a la societat i millorar la seva autonomia.

El SISA és un servei nascut conjuntament de l'administració pública i les entitats olotines amb una clara voluntat de canviar les polítiques tradicionals per incorporar a les entitats des del primer moment en la definició d'un servei que els afecta directament. La taula del SISA n'és l'òrgan de governança i és des d'aquí des d'on es prenen totes les decisions que afecten a les associacions de la ciutat.

Funcionament

En l'àmbit de la gent gran, el Projecte SISA se centra en les associacions integrades per aquest perfil de persones per tal de conèixer les seves necessitats i mancances. A la comarca hi ha 21 casals de gent gran, a més a més del Consell Consultiu de la Gent gran.

En el marc del projecte, es va plantejar la idoneïtat d'elaborar una diagnosi de les necessitats de totes les associacions de la comarca, incloses les de la gent gran, per tal de saber de primera mà quins aspectes són claus per treballar amb les entitats. Abans, el suport a les associacions se centrava en serveis puntuals (espais, activitats, etc.), però la voluntat actual és replantejar el servei perquè sigui un assessorament estratègic i personalitzat en funció del que requereixi cada entitat (relleu de les juntes, atracció de nous socis, voluntaris, pla de treball, etc.).

Aquesta diagnosi aplicada a les associacions de gent gran de la comarca de la Garrotxa evidencia la necessitat d'un canvi d'enfocament i de funcionament d'aquestes entitats ja que les persones sènior (60-70 anys) no es veuen identificades amb els que s'ofereix en la majoria de casals d'avis, més aviat pensats per persones més grans i menys actives. Un resultat que ve reforçat per l'estudi que estan duent a terme, conjuntament amb investigadors que tenen vinculació amb la de la Universitat Pompeu Fabra, a la comarca de la Garrotxa, entorn de la nova mirada amb què s'han d'enfocar les polítiques d'envelliment actiu al territori.

Per mitjà d'aquest estudi s'està treballant per una nova conceptualització de l'envelliment actiu des de l'òptica que l'edat passarà a ser un element subjectiu i que els serveis i les activitats que requeriran les persones grans seran molt diverses i transversals, compartides amb altres col·lectius del territori. És a dir, que la tendència que es preveu que es vagi imposant és la de deixar de planificar les activitats i els serveis des d'un punt de vista de segmentació per grups d'edat, sinó avançar vers una transversalitat de les propostes obertes a tota la ciutadania on la gent gran sigui un col·lectiu més al qual s'hi adrecin, però no l'únic destinatari. En aquesta mateixa línia, en els temes de copagament també es preveu avançar vers un pagament en funció dels ingressos i no tant per l'edat.

Quan l'estudi estigui finalitzat, es preveu organitzar una matinal amb les associacions, tècnics i agents diversos per tal de donar a conèixer els seus resultats i iniciar, d'aquesta forma, una nova manera de treballar amb i per la gent gran que impliqui una mirada diferent, més atenta a les seves necessitats per tal de poder envellir de forma activa, però també inclusiva dins de la resta de la societat.

Actors

Consorti d'Acció Social de la Garrotxa, organisme públic format per l'Ajuntament d'Olot i el Consell Comarcal de la Garrotxa i impulsor de la iniciativa.

Ajuntaments de la comarca de la Garrotxa en els quals hi ha associacions que es beneficien del projecte.

Entitats i persones grans de la comarca que en puguin ser usuàries.

Recursos

Els fons del projecte SISA provenen del Consorci d'Acció Social de la Garrotxa.

L'estudi de conceptualització és fruit d'una estratègia de col·laboració mútua entre diversos investigadors i el Consorci d'Acció Social de la Garrotxa.

Impacte

En aquests moments encara no som capaços de valorar l'impacte que tindrà. De moment, en la fase en la qual està, molt interna i de replantejament, encara no hi ha impactes visibles. Necessitem un temps per clarificar quina política volem tirar endavant amb aquest tema per després posar-la en pràctica. Els impactes, per tant, hi seran a mig termini.

L'impacte es mesurarà un cop l'estudi estigui acabat i es defineixin les línies en les que es vol treballar.

Balanç de l'experiència:

Punts forts

- Es parteix de les necessitats de les persones i les entitats a l'hora de dissenyar les polítiques públiques.
- Permet un acompanyament més individualitzat a les entitats i associacions.

- Es construeix de manera conjunta amb el món acadèmic, cosa que li ofereix un valor afegit.
- És un plantejament preventiu, que permet millorar l'enfocament de les polítiques públiques i el treball des de les entitats per tal que en un futur proper puguin adequar-se a les necessitats emergents que hi ha.

Punts dèbils

- El treball és molt lent i necessita de temps per posar-lo en pràctica.
- La manca d'implicació de persones més joves (al voltant dels 60) que permeti definir el treball des de la perspectiva d'aquesta generació i no de la que actualment està al capdavant de les associacions de gent gran.

Lliçons apreses

Aquestes reflexions que hem fet al llarg de l'últim any ens porten a replantejar un nou model de treball amb la gent gran per tal que aquest pugui adequar-se a la realitat d'aquestes persones. L'estudi i el treball colze a colze amb les persones implicades permetrà millorar les actuacions i projectes adreçats a aquestes franges d'edat.

Contacte:

Consorci d'Acció Social de la Garrotxa
972 266 644
casg@casg.cat
www.casg.cat

Espais Activa't i Xarxa d'Envel·liment Actiu

Àmbit territorial

L'àmbit territorial són els municipis de la comarca d'Osona, especialment, aquells que estan adherits al Consorci d'Osona de Serveis Socials. Actualment, són 35 municipis respecte dels 50 totals de la comarca.

Descripció

L'objectiu del servei és millorar la qualitat de vida de la gent gran i afavorir la seva participació en activitats del municipi. Serveis d'atenció diürna. Reforçar i ampliar l'oferta d'activitats de caràcter formatiu, preventiu i/o lúdic i dinamitzador, pensades i dirigides especialment a la gent gran.

Per altra banda, també es pretén afavorir la recuperació i el manteniment de l'autonomia personal i social i, alhora, proporcionar suport a les famílies en l'atenció a les persones grans.

Inclou activitats d'animació sociocultural i dinamització com ara:

- Xerrades
- Tallers
- Cursos de memòria, psicomotricitat, noves tecnologies, anglès...
- Setmana de la gent gran
- Suport per tramitar els viatges de l'IMSERSO
- Medalles centenàries
- Activitats amb gent gran i joves, suport a les associacions i grups de gent gran.

Funcionament

Els Espais Activa't són centres funcionals i espais dinamitzadors. Van iniciar-se l'any 2013 amb 5 municipis i, progressivament, s'ha anat ampliant fins als 10 municipis, l'any 2017.

A nivell de funcionament, cal tenir present que els diferents Espais Activa't són locals de titularitat municipal i és cada un dels ajuntament qui es fa càrrec del seu manteniment. Aquests signen un conveni de col·laboració amb el Consell Comarcal d'Osona.

Des del Consorci d'Osona de Serveis Socials, es dota de contingut i de recursos humans a aquests Espais per tal de coordinar i dur a terme activitats d'animació sociocultural.

La gestió dels Espais és mixta, n'hi ha 5 de gestió directa per part del Consorci i uns altres 5 de gestió externa per mitjà d'una concessió a una empresa especialitzada. En total, hi ha un equip de 2 professionals que fan les funcions de dinamització en els diferents municipis.

També es compta amb voluntariat però no formalitzat, sinó que depèn de cada poble i de la iniciativa particular dels voluntaris per proposar tallers i activitats que realitzin a partir dels seus coneixements i habilitats.

Aquesta iniciativa que promou l'envelliment actiu està inserida en una estratègia més àmplia que es porta a terme des del Consorci d'Osona de Serveis Socials i que s'estructura a partir de 3 eixos:

- **Eix 1:** Espais activa't, dinamització de gent gran en pobles petits.
- **Eix 2:** Enfocat a persones més fràgils. Són Centres de Serveis oberts de 9 a 13 h on hi ha una auxiliar sociosanitària que es fa càrrec del centre i dels usuaris que hi acudeixen realitzant activitats. Aquests serveis estan externalitzats i 2 dels centres ofereixen servei de menjador. Ho paguen els Ajuntaments. Es pot obrir des d'un dia a la setmana fins als 5.
- **Eix 3:** Enfocat a persones amb situació de dependència.

Actors

Consorci d'Osona de Serveis Socials: impulsor de la iniciativa i coordinador general del funcionament dels espais i de la xarxa.

Ajuntaments que acullen els Espais Activa't i es fan càrrec dels locals i del seu manteniment.

Empresa externa: que gestiona, actualment, la meitat dels Espais Activa't en diferents municipis de la comarca.

Recursos

El model econòmic és amb el suport de la Diputació de Barcelona i una quota fixa dels ajuntaments en funció dels eixos que tenen contractats (2.500€/any per 1 dia a la setmana fins els 35000 € per tenir el servei diari i totes els 3 eixos d'atenció). La quota és funció dels serveis contractats.

Els usuaris del servei fan una aportació de 5€ per les activitats d'envelliment actiu, de 55 € per 2 dies de servei i 100 € per assistir diàriament. El servei d'àpat va a part.

Impacte

En pobles petits que no s'hi feia res, s'ha aconseguit crear una dinàmica que ha mobilitzat la gent gran a l'entorn de diferents activitats que estaven oblidades (recuperació de patrimoni local, cursos de sardanes a nés, jocs de taula,..).

Balanç de l'experiència:

Punts forts

- Establiment de vincles molt positius entre les persones dinamitzadores dels Espais i les persones grans que en són usuàries. Aquest vincle les anima a ser més participatius i receptius a les activitats i tallers que es proposen.
- Possibilitat d'estructurar una Xarxa d'Envelliment Actiu entre els Espais Activa't de cada poble, afavorint l'intercanvi d'activitats i les trobades entre usuaris de cada municipi.
- Les persones poden participar d'activitats en el seu entorn més proper.

Punts dèbils

- Resulta complicat trencar la barrera psicològica d'algunes persones grans per fer el pas d'accedir als Espais. Per aquest motiu és important que no se sentin dirigits i que la convocatòria no sigui molt formal, sinó més aviat atractiva i distesa.

- En poble petits al no haver-hi prou massa crítica, costa molt tenir els 3 eixos plens. L'eix 3 que és el perfil de dependència, no es pot donar cobertura si hi ha un problema afegit de demència. Si l'afectació és física es pot compatibilitzar amb els altres eixos.

Lliçons apreses

El dinamitzador ha de tenir un perfil de facilitador, amb molta capacitat per mobilitzar les habilitats i les potencialitats de les persones.

Cal cuidar molt la posada en escena del projecte. Des del mateix moment de la presentació, les persones assistents a l'acte ja se les ha de fer participar de les propostes i del què volen fer.

Si són pobles que ja es fan moltes activitats, s'ha de mirar bé de no sobreocupar els potencials participants. Fer propostes que complementin.

Si hi ha casals d'avis, coordinar molt bé la proposta que no es visqui com una competència.

Contacte:

Consorci d'Osona de Serveis Socials

93 883 41 26

www.osonaserveissocials.cat

Dinamització del sector dels serveis de proximitat del Pallars Jussà com a oportunitat per a les persones i el territori

Àmbit territorial

L'àmbit territorial són els municipis de la comarca del Pallars Jussà. Aquest està format per 14 municipis i una població total de 13.280 habitants.

Descripció

L'objectiu de la iniciativa és dinamitzar el sector dels serveis de proximitat del Pallars Jussà com a oportunitat per a les persones i el territori.

El Pallars Jussà és una de les comarques de Catalunya amb estructures poblacionals d'envelliment, sobreenvelliment i dependència més elevades. Compta amb gairebé un 25% de població de 65 anys i més, respecte al 18,47% d'aquesta franja de població a nivell de Catalunya. I amb un índex d'envelliment de 197,5 i de sobreenvelliment de 22,8 (116 i 16,1 a nivell català, respectivament).

Des del Consell Comarcal del Pallars Jussà, i en concret des de l'Àrea de serveis socials, es planteja impulsar una iniciativa per tal de fer front a aquesta situació d'envelliment que presenta el territori i per aquest motiu està configurant una oferta integral de serveis de proximitat, estructurant l'organització d'una XARXA de serveis de proximitat que afavoreixi:

- ⇒ la promoció de l'autonomia personal
- ⇒ la prevenció de la dependència
- ⇒ i una millor resposta a les situacions de cronicitat

L'Oferta Integral de Serveis de Proximitat al Pallars Jussà neix amb la voluntat de:

- **Millorar en l'Atenció a les persones:** continuar treballant i donar un nou impuls a les polítiques d'atenció a les persones per mitjà d'un alt nivell d'innovació i amb la clara voluntat de millorar en l'aplicació de mètodes i sistemes pioners per la qualitat de vida de les persones.
- **Contribuir al desenvolupament econòmic de la Comarca:** L'increment de serveis i de població ocupada en l'atenció a les persones és un objectiu estratègic del Consell Comarcal en el marc de la seva política de promoció econòmica.

Els serveis de proximitat i els serveis a domicili són jaciments amb un alt potencial de creació futura de llocs de treball. Més en territoris com el Pallars Jussà, amb un alt envelliment de la població.

Ens trobem davant noves necessitats socials que requereixen respostes innovadores, generadores d'emprenedoria i d'ocupació.

Funcionament

El **funcionament d'aquesta xarxa** passa per crear un marc de cooperació amb diferents agents del territori.

El Consell Comarcal del Pallars Jussà, per fer realitat aquest ambiciós projecte, implementarà un sistema de suports de proximitat basats en un mètode innovador de diagnòstic, avaluació i gestió. A més a més, les col·laboracions i sinèrgies amb diferents actors, permetran:

- una resposta individualitzada i comunitària al projecte vital de cada persona,
- així com una contribució notòria per la sostenibilitat i el desenvolupament econòmic i l'ocupació del nostre territori.

Les línies estratègiques del projecte són:

- ⇒ **Línia estratègica 1. CENTRATS EN LA PERSONA.** Portar a terme una planificació centrada en la persona, dinamitzant els recursos de la pròpia persona, la seva família i el seu entorn més proper.
- ⇒ **Línia estratègica 2. UNA OFERTA INNOVADORA.** Configurar i activar una oferta integral de suports i serveis de proximitat per a la vida autònoma a la comunitat de les persones en situació de dependència i altres necessitats de suport del Pallars Jussà, amb un alt nivell d'innovació en mètodes i sistemes.
- ⇒ **Línia estratègica 3. COOPERAR PER AL DESENVOLUPAMENT DE LA COMARCA.** Crear un marc de cooperació entre empreses, entitats i administracions públiques, que permeti generar un alt nivell de retorn pel desenvolupament empresarial, econòmic i d'ocupació a la comarca, així com la fixació de la població en el territori.

Per tant seguim en aquesta línia, i com a concreció del sistema de serveis que volem implementar són:

- Integració laboral de persones amb discapacitat:
 - ✓ Centre Especial de treball
 - ✓ Centre ocupacional. Inici servei setembre 2017
- Lluita contra l'estigmatització
 - ✓ Club social per a persones amb malaltia mental. En tràmits
- Promoció de l'autonomia personal i la integració sociolaboral:
 - ✓ Centre polivalent per a l'autonomia personal i la integració sociolaboral
- Vida independent i llar:
 - ✓ Programa de suport a l'autonomia a la llar. Inici servei setembre 2014
 - ✓ Llar residència
- Educació inclusiva

Per tal de concretar el funcionament del sistema de serveis, s'ha establert **un conveni de col·laboració** entre el Consell Comarcal del Pallars Jussà i l'Associació Alba Jussà per millorar les condicions i la qualitat de vida d'infants, joves i gent gran del Pallars, en definitiva, per oferir serveis per a l'autonomia personal i la integració de les persones amb necessitats de suport.

Actors

Consell Comarcal del Pallars Jussà: impulsor de la iniciativa, suport i seguiment des de l'àrea de serveis socials.

Alba Jussà: Entitat del tercer sector que treballa i ofereix serveis a les persones amb necessitats de suport. Impulsors del desplegament i funcionament d'alguns dels serveis d'aquesta xarxa.

Ajuntaments: Suport i col·laboració al desenvolupament dels serveis.

Altres entitats del tercer sector, voluntariat, entitats locals i ciutadania: Col·laboració amb els serveis.

Recursos

Aquesta iniciativa neix en el marc del projecte “Treball a les 7 comarques” – mitjançant el Servei d'Ocupació de Catalunya (SOC) i cofinançat pel Fons Social Europeu (FSE).

El lideratge del projecte recau en el Consell Comarcal del Pallars Jussà i el desenvolupament del mateix en Alba Jussà.

Amb col·laboració del Departament de Treball, Afers Socials i Família i amb el suport dels Ajuntaments de la Comarca.

Impacte

En els serveis desenvolupats per Alba Jussà s'han creat 6 llocs de treball amb perfils, la majoria universitaris, del món social.

Actualment estem atenent un total de 33 persones.

El Balanç de l'experiència en l'actualitat és molt positiu , passant en un termini d'un any i mig d'1 treballador i 2 persones beneficiàries a 6 treballadors i 33 persones i amb la previsió d'un increment a curt termini de 10 persones beneficiàries més i un parell de professionals.

Punts forts

- Més serveis
- Més ocupació
- Més desenvolupament de la comarca
- Més inclusió

Punts dèbils

- Poca població
- Nuclis dispersos
- Dificultats de comunicació

- Població envellida
- Allunyats dels nuclis grans de població.

Lliçons apreses

Es fonamental tenir una visió i un relat compartit, impregnar de valors el projecte: personalització, cooperació, innovació equitat, sostenibilitat

El projecte s'ha de visualitzar com un element generador d'oportunitats i de desenvolupament local. Per tant podem afirmar que els serveis socials també poden ser un element de desenvolupament econòmic.

Contacte:

Rosa Ma. Fumàs i Pascual

Consell Comarcal del Pallars Jussà

973 65 01 87

www.pallarsjussa.cat

Projecte +60 Alt Empordà. Propostes per un envelliment actiu

Àmbit territorial

L'àmbit d'actuació del projecte és la comarca de l'Alt Empordà, específicament, els municipis de Borrassà, Castelló d'Empúries, L'Escala, Figueres, La Jonquera, Llança, Roses i Vilafant.

Descripció

+ 60 Alt Empordà. Propostes per a un envelliment actiu és un procés de participació de suport a la definició de polítiques i accions locals per a l'envelliment actiu promogut per l'Àrea de Benestar Social del Consell Comarcal de l'Alt Empordà amb la col·laboració dels ajuntaments citats anteriorment.

Es tracta d'un projecte que pretén obrir un procés de reflexió sobre l'envelliment actiu a la comarca amb la finalitat d'acordar prioritats d'actuació i fer una proposta de recomanacions per ajuntaments, associacions i entitats i agents locals.

El procés de treball ha finalitzat amb l'elaboració d'un *Mapa d'accions locals per a l'envelliment actiu* en cadascun dels municipis participants que estableix les línies estratègiques i actuacions prioritàries per a la millora de la qualitat de vida de les persones en el municipi.

Els motius que han empès la posada en marxa d'aquest projecte han estat els següents:

1. L'envelliment de la població al món occidental és un procés irreversible que produirà canvis socials en els propers decennis al conjunt de societats europees. A la comarca les previsions d'envelliment per al 2041 prediuen que el 27% de la població tindrà més de 65 anys.
2. Cada cop més les persones grans envelleixen de forma més autònoma i activa en relació amb les generacions anteriors.
3. La gent gran no és un col·lectiu homogeni i dependent sinó que estem davant de persones actives i diverses, que mostren estils de vida, formes d'envellir, i demandes cada vegada més heterogènies.
4. Perquè les administracions públiques, especialment les més properes a la ciutadania, hauran d'adaptar els seus serveis a les necessitats associades a una població d'edat avançada.

5. Per obrir un procés de diàleg i reflexió que ajudi a orientar les actuacions entre els diferents agents sobre com afrontem el repte de l'envelliment actiu a la comarca.

El procés participatiu +60 Alt Empordà. Propostes per a un envelliment actiu té com a *objectius*:

- Contrastar les necessitats i trajectòries d'envelliment de les persones grans de la comarca identificades a la recerca.
- Avaluar les polítiques de suport a la gent gran que els ens locals han impulsat fins al moment, fent un èmfasi especial en el funcionament i orientació dels Casals.
- Detectar les línies de treball estratègiques a escala local que són prioritàries i més urgents, i definir actuacions en aquests àmbit.

L'origen de + 60 Alt Empordà neix de la necessitat d'obrir un procés de reflexió sobre les polítiques per a gent gran a la comarca, en el marc del Pla per a la Inclusió i la Cohesió social de l'Alt Empordà.

En el marc d'aquesta acció s'ha realitzat la recerca [«Fer-se gran a l'Alt Empordà. Proposta d'accions per a l'envelliment actiu»](#) que té com a objectiu conèixer les trajectòries i necessitats d'aquesta etapa vital. Aquesta recerca s'ha elaborat amb l'objectiu de desplegar un dels objectius estratègics del Pla per a la Inclusió i la Cohesió Social de l'Alt Empordà 2013-2016 orientat a impulsar un procés de reflexió sobre l'envelliment actiu a la comarca.

Funcionament

+60 Alt Empordà s'adreça al conjunt de ciutadania de més de 60 anys interessada en participar en un procés de definició de les polítiques d'envelliment actiu a la comarca. El procés també és obert a la participació de responsables tècnics i polítics dels ajuntaments, professionals d'atenció a les persones, proveïdors de serveis a les persones més grans i entitats locals. Per a participar en les sessions de participació calia, en el cas de la ciutadania ser resident del municipi, i en el cas d'una entitat tenir seu social al municipi.

En el marc d'aquest projecte durant el darrer trimestre de l'any 2016 s'han realitzat sessions de participació en els municipis de Borrassà, Castelló d'Empúries, L'Escala, La Jonquera, Llançà, Roses i Vilafant. Durant el mes de novembre de 2017 s'han realitzat les sessions de participació al municipi de Figueres.

La col·laboració dels ajuntaments ha estat imprescindible per tal de desplegar el procés de participació als municipis, i ajustar els resultats del procés a les característiques i necessitats de la població que resideix en cadascuna d'aquestes poblacions. El procés participatiu es concreta en la realització de 3

tallers de participació en cadascun dels municipis que col·laboren en el seu desplegament. En aquests tallers, dinamitzats per professionals experts en l'àmbit de la planificació estratègica, s'ha treballat de forma continuada amb els mateixos participants amb els objectius de, primer, consensuar el diagnòstic sobre les necessitats de la població +60 en base a la recerca *Fer-se gran a l'Alt Empordà*, i segon, definir els eixos i prioritats de les polítiques d'envelliment actiu a nivell local, i propostes concretes d'actuació a desenvolupar.

Paral·lelament +60 Alt Empordà compta amb el web www.mes60.cat, que disposa d'un espai de participació a través del qual les persones +60 de la comarca, que no resideixin en algun dels municipis on s'han realitzat els tallers de participació, han pogut fer arribar les seves opinions i propostes en relació a les temàtiques treballades en el procés de participació.

A través del web www.mes60.cat també es pot seguir l'actualitat i evolució del procés de participació i consultar el material de treball i articles d'opinió generats al llarg de procés.

Els resultats del procés participatiu s'han recollit en un **Informe final** que servirà per, en primer lloc, identificar les prioritats estratègiques de les polítiques d'envelliment actiu, en segon lloc, proposar línies d'actuació en l'àmbit local d'aquestes polítiques, i en tercer lloc, definir possibles eines i formes d'acompanyament als ajuntaments en la implementació de les actuacions adreçades a la població +60.

Actors

Àrea de Benestar Social del Consell Comarcal de l'Alt Empordà, impulsora del projecte.

Ajuntaments adherits al projecte: Borrassà, Castelló d'Empúries, L'Escala, Figueres, La Jonquera, Llança, Roses i Vilafant.

Entitats i associacions de gent gran participants en el projecte.

Recursos

+ 60 Alt Empordà. *Propostes per a un envelliment actiu* és un procés de treball impulsat per l'Àrea de Benestar del Consell Comarcal de l'Alt Empordà amb la col·laboració dels ajuntaments de Borrassà, Castelló d'Empúries, L'Escala, Figueres, La Jonquera, Llançà, Roses i Vilafant. La col·laboració dels ajuntaments ha estat imprescindible per tal de desplegar el procés de participació als municipis.

El procés de treball ha estat dissenyat i implementat per l'Equip d'Inclusió i Atenció a la Comunitat del Consell Comarcal. Els ajuntaments que han col·laborat en el procés de treball han cofinançat part del procés de treball dut a terme als seus municipis.

Impacte

Els resultats del procés participatiu es recolliran en un Informe final que servirà per, en primer lloc, identificar les prioritats estratègiques de les polítiques d'envelliment actiu a la comarca, en segon lloc, proposar línies d'actuació en l'àmbit local d'aquestes polítiques, i en tercer lloc, definir possibles eines i formes d'acompanyament als ajuntaments en la implementació de les actuacions adreçades a la població +60.

Per altra banda, els processos de treball duts a terme en cadascun dels municipis han finalitzat amb l'elaboració d'informes de resultats individuals, que identifiquen els àmbits estratègics de les polítiques d'envelliment actiu i fan una proposta d'actuacions, que els i les participants de les sessions de participació han considerat prioritaries a la població. Aquest és un document de treball que ha de servir de base per al treball de contrast amb els diferents agents locals amb responsabilitat en el disseny i la implementació de polítiques públiques d'envelliment actiu a nivell local.

La finalitat és fer operatives les propostes i ajudar a l'Ajuntament a definir les prioritats del municipi en relació a l'envelliment actiu, tenint en compte la participació i implicació del conjunt d'agents i ciutadania del municipi.

Balanç de l'experiència:

Punts forts

- Obrir un espai de reflexió poc habitual on hi puguin participar activament les persones majors de 60 anys per manifestar les seves necessitats i inquietuds.

- +60 Alt Empordà és un procés de treball únic i innovador amb població +60 que resideix en un entorn rural. Si bé en entorns urbans més grans sí que existeixen marcs estratègics per a les polítiques d'envelliment actiu, en entorns rurals propers no s'han dut a terme fins al moment processos de treball d'aquestes característiques per a definir polítiques públiques en aquest àmbit.
- Aquest projecte ofereix als municipis una eina per a la definició de polítiques d'envelliment actiu ajustades a la realitat local, basada en la implicació de la població +60 de la població en un procés de treball comunitari amb participació d'agents públic i privats implicats en el disseny i la implementació de polítiques i programes per a gent gran.
- El procés de participació ha permès afavorir la promoció de la ciutadania activa i compromesa a través d'un procés de reflexió i proposta obert, que ha servit per dinamitzar la xarxa de treball per a l'envelliment actiu als municipis.
- Situar en el debat polític local les polítiques d'envelliment actiu, com a àmbit d'actuació que si bé a nivell teòric està molt assentat, en l'àmbit polític municipal encara no està incorporat.

Punts dèbils

- Diversitat de nivells de les propostes d'actuació i diversitat de capacitats de cada un dels ajuntaments, especialment, d'aquells que compten amb dimensions més reduïdes i, per tant, menys capacitat pressupostària.
- Dificultats de l'administració local, especialment els ajuntaments més petits, per incidir sobre polítiques públiques de caràcter més estructural (manca de competències)

Lliçons apreses

El projecte encara no ha finalitzat i encara no ha estat possible avaluar-ne els aprenentatges assolits.

Contacte:

Equip tècnic d'Inclusió i Atenció a la Comunitat de l'Àrea de Benestar social del Consell Comarcal de l'Alt Empordà

972 67.70.50

ssocials@altemporda.cat

www.mes60.cat

Sènior cohousing o jubilar

Àmbit territorial

L'àmbit territorial és tot el territori espanyol.

Descripció

Els jubilars o sènior cohousing són comunitats autopromogudes i autogestionades de persones grans que viuen en un entorn dissenyat per elles mateixes.

El nom "JUBILAR" és un terme inventat a partir dels termes llatins "iubilare", "cridar d'alegria" i "lar", llar, déu protector de la llar.

Es tracta abans de res d'un conjunt de persones amb l'objectiu d'envellir bé, amb autonomia i dignitat, i que entenen que el millor entorn és un bon veïnatge. Per tant, la prioritat és la formació de la comunitat, entesa com a grup capaç de recolzar-se mútuament i donar seguretat, abordant col·lectivament les seves iniciatives vitals o resolent eficaçment els seus conflictes.

Aquest tipus de comunitats sol agrupar entre 15 i 30 habitatges privats al voltant d'un edifici o planta de zones comuns per a ús comunitari. Legalment s'estructuren com Cooperatives de cessió d'ús.

En un Jubilar (o "sènior cohousing") cada veí té tanta privacitat com vulgui, i tanta vida comunitària com vulgui. La llibertat personal per triar l'activitat de cada moment és irrenunciable quan l'objectiu és potenciar l'autonomia personal.

A diferència d'altres països europeus en els que existeix el sènior cohousing, a Espanya el concepte de jubilar també anticipa una estratègia de co-atencions, dissenyada per les pròpies cooperativistes amb l'objectiu de garantir una atenció, també en situacions de dependència, perquè totes les persones puguin viure a casa seva fins al final. Això fa que pugui considerar-se el jubilar com un equipament de benestar social, un lloc on es pot mantenir la pròpia autonomia personal (com a capacitat de decisió) i desenvolupar el projecte de vida desitjat.

L'Associació Jubilares és una associació, entitat sense ànim de lucre que té com a sòcies a les cooperatives de gent gran que s'estan desenvolupant a Espanya.

Treballa per normalitzar la inclusió social de les persones grans, tenint com a principal valor el respecte i la promoció de l'autonomia personal. La clau per a això està en una veritable participació en tot allò que afecta la seva pròpia vida.

La seva principal línia d'actuació és la facilitació per al desenvolupament de cooperatives de majors (jubilar o sènior cohousing) com a opció real, senzilla i viable. Amb aquesta finalitat ofereix informació, tallers d'apoderament, consell i suport a persones, grups o institucions interessades en promoure iniciatives d'aquest tipus.

Les seves principals línies d'actuació, respecte de l'activitat relacionada amb els jubilars, són:

1. La divulgació i la investigació per donar a conèixer el model entre les persones grans.
2. Defensar el model de jubilar amb entitats públiques i privades per a establir una xarxa de suports.
3. Assessorament a les persones interessades per crear les cooperatives de gent gran.
4. Suport i seguiment a les cooperatives creades com a entitat que les aglutina i ajuda a coordinar-les.

D'altra banda, l'associació treballa en la millora d'entorns que afavoreixin un envelliment amb autonomia i la inclusió en la comunitat. En aquest sentit, col·labora amb IMSERSO i CEAPAT en el Grup de Treball de la Xarxa de Ciutats i Comunitats Amigables amb la Gent Gran de l'OMS, i assessora a entitats locals per a la implementació de polítiques integrals de millora de l'entorn a través de metodologies participatives .

Funcionament

L'**Associació Jubilares** dona suport al grup de persones grans interessades en crear una cooperativa autogestionada. Orienta en la formació de la comunitat que integrarà el jubilar mitjançant un mètode que consta de successives dinàmiques de grup que busquen capacitar-la per travessar les diferents fases (expansió i enfortiment del grup, disseny del complex, organització i normes de funcionament, mudança i gestió de la vida quotidiana, etc.), sempre mitjançant procediments participatius. Aquests mètodes s'han desenvolupat segons un model de "sènior cohousing", contrastats amb centenars d'experiències als EUA, Holanda, Dinamarca i molts altres països.

El jubilar implica que les persones que formen la comunitat es comprometen a l'ajuda mútua i dissenyen, novament de forma participativa un model de ATENCIÓ INTEGRAL I CENTRADA EN LA PERSONA (AICP), que permet viure al jubilar fins a qualsevol nivell de dependència, complint així amb l'aspiració internacionalment acceptada que les persones grans puguin "envellir bé, inclosos a la seva comunitat, rebent fins al final les ajudes necessàries per viure amb dignitat". La AICP es desenvolupa en cada jubilar amb el treball d'un equip multidisciplinari per al qual es compta amb la

participació de la persona com a protagonista, i amb tots els recursos disponibles existents (sistema sanitari públic o privat, recursos humans o materials de la pròpia comunitat, família, etc.), així com l'assessorament del GESTOR de CASOS o PROFESSIONAL de REFERÈNCIA. L'atenció que es dissenya és a domicili, sense bata, i obeeix a les necessitats concretes de cada persona en cada moment, segons les estratègies que estableix el grup.

Les característiques bàsiques que conté un Jubilar són:

1.-Participació en el procés. Un Jubilar (o "sènior cohousing" = "residència col·laborativa de persones grans") no és una promoció immobiliària. És una iniciativa dels seus futurs residents i és desenvolupat en tot moment per ells. Per això és tan important aprofundir en les relacions de la comunitat i dotar-se d'eines que permetin treballar junts.

2.-Disseny específic i intencionat per afavorir la vida en comunitat. Es porta a terme el programa que proposen els copartíips, en què poden influir aficions concretes, creences o hàbits culturals. A més l'edifici és "amigable", és a dir, més que accessible o adaptat: és un entorn de gran qualitat ambiental, i adaptable, perquè permet intervencions menors específiques, per a qualsevol nivell de dependència.

3.-Àrees comuns com a "part o suplement o extensió" de l'habitatge. Les àrees comunes són el cor del Jubilar. Serveixen al model de convivència que dissenyen els veïns i a les recomanacions derivades de la AICP, i són l'eina més important per lluitar contra l'aïllament i la solitud.

Però, a més a més, són l'extensió de l'habitatge privat. En un jubilar les zones comunes estan obertes i a disposició dels seus residents ja que es duen a terme d'acord amb els seus interessos i tots saben per què i per a què s'han fet.

4.-Gestió total dels residents de la seva comunitat. Un Jubilar no és una Institució (Residència o Habitatge Tutelat). Els veïns porten la gestió del seu Jubilar, que no és molt diferent que la d'una comunitat de veïns normal, però amb una important senyal d'identitat: Els que fan un jubilar volen ser bons veïns. És fàcil imaginar l'enorme força que té la coincidència d'aquest principi.

A més la Gerontologia moderna es basa en la maximització de la independència i la garantia de l'autonomia de la persona com a base de la seva dignitat com a ésser humà. Si la comunitat hagués de contractar productes o serveis als agents especialitzats, aquests es posen al servei de les decisions de la comunitat.

5.-No té una estructura jeràrquica. No hi ha caps. No hi ha direcció mèdica o gerent. És una comunitat de veïns que organitzen més coses junts que en una comunitat normal. La gestora de AICP (Atenció Integral i Centrada en la Persona) de cada Jubilar no pot ordenar als partíips del jubilar fer el que

no desitgen. Els rols i lideratges són canviants en el temps i entre les persones i les funcions a desenvolupar, i és el grup qui, de forma natural o organitzada, atribueix aquests rols i lideratges.

6.-La economia de cada usuari roman en l'àmbit privat. No és una comuna. Els seus habitants prenen decisions sobre despeses comunes, com afrontar-los i amb quin grau de solidaritat compartir les despeses assistencials, si apareixen, des dels seus possibilitats individuals, com una comunitat de veïns-propietaris.

No obstant un Jubilar és una cooperativa, sense ànim de lucre. Pot aconseguir ajudes o fer convenis, i col·lectivament pot aconseguir les ajudes econòmiques a què tingui dret.

7.-Atenció integral i centrada en la persona (AICP). El model d'atenció coherent amb un jubilar, ja que part de la persona i de la comunitat, es basa en principis i drets reconeguts com l'autonomia, la participació, la individualitat, la continuïtat de les cures, la dignitat; seva operativa es desenvolupa a partir de la realització d'activitats significatives per a la persona, i comença des del compromís de co-atencions que estableix cada cooperativa.

La gestora d'AICP aconsella sobre hàbits saludables, supervisa el disseny proposat per la comunitat i també les cures sanitàries quan es necessiten i, atès que coneixerà durant molt de temps als que viuen en cada jubilar, podrà ajudar a prendre decisions, amb les seves famílies, sense molta dificultat.

En tot cas, i si arriba, parlem d'una atenció a demanda, "sense bata", integrada a la vida quotidiana. L'Assistència Integral i Centrada en la Persona (AICP) és a mida i individualitzada.

8.-Jubilars acabarà sent una gran associació en XARXA. Els Jubilars són els membres de l'Associació Jubilars i formaran una XARXA. Això ajudarà a que les persones puguin intercanviar el seu habitatge si han de mudar-se i a altres apuntar-se a grups ja formats o en formació. Associació Jubilars fomentarà l'intercanvi de coneixements, serà el lloc on puguin trobar gent remotes que volen coincidir i aprofitar la força de tots per a la millora del model. També vol ser part del model internacional (Sènior cohousing, Kollektivhus för äldre, Seniorbofællesskab, Gemeenschappelijk Wonen van Ouderen ...)

9.-Jubilars és un model sense ànim de lucre. Cada Jubilar és una cooperativa residencial, sense ànim de lucre, d'unitats residencials, generalment en règim de cessió d'ús. El seu compromís assistencial, reflectit en els seus estatuts, els permet ser considerats com a equipaments de benestar social i optar a sòls de diferents usos compatibles, de vegades més econòmics que el sòl residencial. El model en cessió d'ús evita l'especulació i garanteix a propis i a tercers la continuïtat de l'ús, al llarg del temps.

A més la xarxa i el model jubilar no és un "holding" empresarial que busca els màxims beneficis. Gràcies a l'ajuda d'Associació Jubilares els seus socis contracten professionals qualificats i especialitzats en el model, i l'experiència acumulada redunja en estalvis o millor qualitat pel mateix preu. Jubilares ajuda a evitar el fracàs de les iniciatives, ja que proposa un model complet i coherent, amb mètode i referències concretes i provades que a més escurça els terminis davant iniciatives sense assessorament especialitzat.

El fet de ser un model sense ànim de lucre permet anteposar la col·laboració sobre la competició, el projecte col·lectiu sobre l'individualisme, la transparència sobre el "secret empresarial". Jubilares sempre intentarà que el model s'estengui i per tant tractarà d'aconseguir ajudes que serveixin perquè pugui arribar a més gent i amb millor qualitat

10.- Jubilars proposa una arquitectura sostenible. La gent gran volen deixar un llegat, deixar un món millor als que vénen. La sostenibilitat del model és energètica, però també econòmica. Un jubilar es pot construir en sòl dotacional, i es dissenya òptimament per a la seva finalitat. Un jubilar només construeix el que necessita i es comparteixen infraestructures. És per tant mediambientalment més respectuós i econòmicament més abordable i eficaç.

Actors

Persones que desitgen viure entre amigues, qualsevol persona que vol promoure i viure en una comunitat autogestionada com s'ha descrit.

Associació Jubilares, associació sense ànim de lucre que dóna suport i orienta les cooperatives de persones grans que volen crear un Jubilar.

Administracions locals que participen en el projecte i hi poden donar suport

Recursos

Els fons per construir cada Jubilar els aporta la comunitat de persones que ho vol constituir.

L'Associació Jubilares se sosté amb les aportacions voluntàries dels seus socis, tant econòmiques com de treball. No disposa de personal laboral sinó que fins ara tota l'activitat s'ha desenvolupat mitjançant voluntariat. També desenvolupa activitat econòmica amb els treballs que ofereix com l'assessorament a entitats o el disseny i facilitació de tallers. Per això compta amb convenis de col·laboració amb un bon nombre d'entitats i professionals, que formen part de l'ecosistema Jubilars.

Impacte

En els primers cinc anys hem desenvolupat una llista de **700 persones interessades** a crear comunitats en diferents punts d'Espanya. Hem treballat amb una trentena de petits grups, dels quals unes 10 iniciatives estan encara treballant, en diferents fases. La primera cooperativa es va constituir fa uns mesos, el jubilar Vila Rosita a Torrelodones. Es tracta d'una comunitat de gent gran, famílies i persones amb diversitat funcional. Comparteix parcel·la amb un projecte d'escola Montessori amb la qual desitgen col·laborar.

Balanç de l'experiència

Punts forts

- La Llei de la Dependència ha ajudat a poder abordar aquestes iniciatives amb més garanties. Reconeix com a dret subjectiu de ciutadania l' "autonomia personal", que està a la base d'aquest model. Redundem en garantir aquest dret:
 - ⇒ La iniciativa de crear un jubilar és dels mateixos potencials usuaris que decideixen que van a viure-hi i no de tercers que decideixen sobre la seva vida (residències).
 - ⇒ Apoderament i participació social activa de la gent gran prenent decisions sobre la seva pròpia vida.
 - ⇒ Són centres autogestionats per les mateixes persones que hi viuen, no hi ha gerents externs.
- La comunitat proveeix de recursos insospitats a cada persona per al desenvolupament del seu projecte vital. Aquest efecte multiplicador s'estén a la comunitat més àmplia en la qual s'insereix. Els jubilars tenen la capacitat de transformar el barri o municipi a través de la coresponsabilitat veïnal.
- Hi ha evidència científica que factors com sentit de pertinença a la comunitat, la participació en les activitats de la mateixa, desenvolupament d'activitats significatives, o comptar amb una xarxa de suport mutu serveixen a la reducció de la morbiditat, al manteniment de la capacitat funcional, i la millora de la qualitat de vida.
- A causa de la crisi econòmica, s'ha demostrat que els models col·laboratius estan funcionant millor que els models competitiu.

Punts dèbils

- Buits legals en normatives i lleis de Serveis Socials, Habitatge, Hipotecàries, de cooperatives, de Valoracions i Tributàries, per facilitar la creació d'espais residencials col·laboratius ("cohousing"). Altres països europeus tenen llarga tradició en aquest tipus d'iniciatives.
- Desconeixement i desconfiança prèvia per part d'algunes persones cap a tècniques de treball en equip i presa de decisions col·lectivament. Poca experiència dels interessats en treball en comunitat no jerarquizada, i en resolució de conflictes, comunicació eficaç, etc. Encara hi ha massa experiències fallides, per diferents motius.
- Dificultat en trobar sòl (o immoble a rehabilitar) assequible, situat en connexió amb equipaments i altres àrees residencials, de manera que pugui assegurar la seva inclusió en una comunitat més àmplia. Els procediments que s'han d'emprar requereixen estratègies i habiliten eines amb les que és molt difícil competir en un mercat especulatiu molt agressiu.
- A diferència d'una promoció immobiliària, el procés no passa per comprar la casa per descobrir a posteriori qui són els veïns; aquí primer es crea la comunitat i després l' immoble (o rehabilitació) amb metodologia participativa. Això genera en alguns moments i en algunes persones una certa sensació d'intranquil·litat davant el que consideren desconegut.

Lliçons apreses

No convé inventar la roda. Hem de copiar les tècniques i procediments que han desenvolupat centenars de cooperatives en altres parts del món, per millorar els models, les metodologies i aplicar-les a les nostres necessitats per a desenvolupar la nostra comunitat. I després, compartir-les perquè altres segueixin copiant.

Respecte de la formació de grups: convé començar amb un grup embrionari no massa nombrós (8-10 unitats residencials com a molt) per a la primera decisió (per ex. A quina part de la ciutat, província ... viure). A continuació és bo que s'obri el grup a moltes més persones interessades. No cal espantar-se davant la demanda variada, o més gran que les places previstes. Després del Taller 1 molta gent decideix prendre un altre camí.

Hi ha grups de persones que es consideren excessivament autosuficients i no desitgen l'ajuda de ningú; molts d'ells sucumbeixen davant les dificultats. Altres grups de persones deleguen en excés (en la fase de projecte i / o en la gestió del centre) i acaben per no desenvolupar una veritable comunitat col·laborativa. Es tracta d'arribar a un equilibri: observem que és bo que hi hagi un veritable apoderament del grup, que al seu torn és capaç d'anar recolzant-se d'altres recursos externs per facilitar que el projecte es desenvolupi. En aquest sentit l'associació Jubilares proveeix d'ajuda suficient perquè la comunitat si estigui veritablement autogestionada.

Els nostres tallers estan aconseguint una molt bona valoració per part dels seus participants, fins i tot per part dels que decideixen no seguir endavant amb el projecte. En termes generals, com a societat no sabem bregar amb senzills conflictes socials dins dels grups en què estem inclosos (família, comunitat de veïns, associació cultural, etc.). Realment constatem que hi ha una necessitat de formació per a l'emprenedoria grupal, la presa de decisions col·lectives, gestió de conflictes, etc., eines útils per a la vida col·laborativa, qualsevol que sigui el context en què vivim.

Com a organització també estem treballant en xarxa i ampliant l'ecosistema d'organitzacions socials, empreses, professionals, administració pública, grups informals ... amb els que compartim valors, recursos, coneixement i experiències. La intel·ligència col·lectiva a aquesta escala també està donant bons fruits.

Com a projecte d'innovació social, partim de certes necessitats del col·lectiu de persones grans o amb diversitat funcional (autonomia personal, participació, lluita contra la soledat no desitjada, continuïtat de les cures, inclusió en la comunitat, etc.) i desenvolupa un model que dóna solució sostenible a partir de la iniciativa i coresponsabilitat de les persones interessades; però en tot cas els beneficiaris finals són una població molt més àmplia: la del veïnat on s'instal·la, la societat que reconsidera la seva percepció cap a les persones grans, etc.

Jubilares és innovació social, així mateix, també pel seu caràcter replicable i escalable. A partir de la nostra experiència s'estan desenvolupant projectes de millora d'entorns en residències de gent gran, en xarxes comunitàries dels barris, petits municipis o comarques, en ciutats amigables, etc. La clau: la participació en tot el procés. La meta: l'autonomia personal i la inclusió en la comunitat.

Contacte:

Asociación Jubilares

C/ Zurbano 58 1ºC. 28010 Madrid

91 308 70 38

info@jubilares.es

www.jubilares.es

Programa Rompiendo Distancias

Àmbit territorial

Aquest projecte es porta a terme a les zones rurals i disperses del Principat d'Astúries. Es va iniciar el 2001 amb caràcter pilot en el Concejo de Taramundi (Occident), Mancomunitat de la Sidra (zona central) i Mancomunitat de Cangas d'Onís, Amieva, Posi i Onís (Orient).

El 2004 s'incorporen al programa noves zones: Candamo-les Regueras, Mancomunitat Sud-occidental. Ajuntament de Sobrescobio i Cas, Ajuntament de Villanueva d'Oscos, San Martín de Oscos i Santa Eulalia d'Oscos i la Mancomunidad Valls del Trubia.

En total són 14 programes distribuïts en 6 àrees territorials.

Descripció

Al Principat d'Astúries, un 20% de la població viu en zones rurals que compten amb unes característiques pròpies que fan necessari aplicar polítiques diferenciades. L'orografia muntanyosa i la dispersió de la població en aquestes zones comporten que les persones grans que hi viuen estiguin, en ocasions, aïllades i amb grans dificultats tant per relacionar-se socialment com per accedir als diferents serveis. D'altra banda, en aquests territoris s'ha anat produint un èxode de joves cap a les ciutats incrementant l'índex d'envelliment i reduint el potencial de cuidadors informals que, tradicionalment, s'encarrega de la cura de la gent gran en situacions de dependència.

La conjunció d'aquests factors, implica que la població gran que viu a les zones rurals tingui més dificultats per accedir a serveis d'atenció de les seves necessitats que la població que viu a les àrees urbanes, provocant una situació de desavantatge.

A més a més, sovint, els recursos i serveis d'atenció a les persones grans han partit de models urbans, els quals no sempre s'adeqüen als entorns rurals i a les seves peculiaritats o, de vegades, fins i tot no tenen en compte certs requeriments provocant llacunes assistencials.

El programa ROMPIENDO DISTANCIAS és una clara aposta cap a l'atenció a la gent gran des de les seves necessitats de residència en entorns rurals.

El seu objectiu és contribuir a evitar la discriminació de les persones grans que viuen en zones rurals disperses, oferint un conjunt d'actuacions flexibles capaces de proporcionar una àmplia diversitat de serveis i d'oportunitats que s'adaptin a les seves necessitats.

Les característiques principals del programa són:

- **Innovació:** programa pioner en la recerca i proposta de formes diferents d'oferir serveis diversos que donin resposta a les necessitats concretes de les persones grans que habiten en nuclis rurals de població caracteritzats per una important dispersió.
- **Flexibilitat:** programa flexible respecte a les necessitats i particularitats del territori on es desenvolupi el projecte, com pel que fa als serveis a oferir al conjunt de persones grans que habiten la zona.
- **Participació:** programa que promou la participació, tant dels destinataris del programa (gent gran i grups familiars) com del conjunt de la població. També als tècnics i responsables de les diferents administracions que actuen en cada territori, així com les associacions i col·lectius locals.
- **Coordinació:** un element clau del programa és la concreció i desenvolupament de projectes dissenyats pels propis professionals de cada zona, en col·laboració amb els diferents agents que actuen en el territori donant resposta a les necessitats de cada zona. La coordinació de recursos comunitaris en el propi territori és l'única estratègia vàlida per poder oferir respostes eficients a les necessitats particulars de la gent gran d'aquestes zones rurals.
- **Coresponsabilitat:** el programa busca la coresponsabilitat en les actuacions i en el desenvolupament de les mesures programades en cadascun dels territoris per part de les administracions locals i també per part de les diferents associacions i del conjunt de la societat.

Funcionament

El programa ROMPIENDO DISTANCIAS combina la intervenció amb un procés d'avaluació continuada per poder avançar i aprofundir tant en la detecció de necessitats singulars dels llocs i dels seus habitants, com en la recerca d'alternatives flexibles que proporcionin solucions adequades a les diverses situacions del món rural des d'un procés permanent d'Investigació-Acció-Participació que, al seu torn, es dirigeix a incrementar el compromís social en la resolució dels problemes col·lectius.

Les àrees i programes d'intervenció són:

1. Àrea d'intervenció: Atenció a les situacions de dependència

Programes:

- ✓ **Suport al manteniment en el domicili.** ROMPIENDO DISTANCIAS complementa i millora les actuacions del Servei d'Ajuda Domiciliària (SAD) promogut pel Govern del Principat d'Astúries i gestionat pels ajuntaments, avançant en proporcionar una atenció integral a les persones i famílies destinatàries del mateix.

Aquest complement es centra en: formació dels professionals i coordinació sociosanitària entre Atenció Primària de Salut i els Serveis d'Ajuda a Domicili-SAD- dels Serveis Socials.

- ✓ **Apropament de serveis.** Apropar serveis sobretot a persones que viuen soles, en zones aïllades o que no tenen accés a transport. Aquest acostament de serveis pot ser al mateix domicili o bé acostant a les persones al centre de serveis que hi hagi.

Tipus d'actuacions: atenció personal al domicili o en centres, servei de transport, bugaderia a domicili, menjar a domicili, perruqueria, podologia, servei d'acompanyament, etc.

- ✓ **Orientació, formació i suport a les famílies.** Orientació i suport psicosocial a les famílies que estiguin cuidant una persona gran dependent.

2. Àrea d'intervenció: Participació i integració en la comunitat

Programes:

- ✓ **Desenvolupament i dinamització de l'associacionisme de la gent gran amb l'objectiu de fomentar:**

a) L'envelliment actiu

b) L'oci, la cultura i l'educació

- ✓ **Promoció de relacions intergeneracionals**
- ✓ **Foment de la participació de la gent gran en els recursos comunitaris**

3. Àrea d'intervenció: Compromís social com a actuació transversalment el voluntariat

Aquest és un programa que entén a la persona gran com a receptora i / o com a protagonista del voluntariat.

Els seus objectius bàsics són:

- Fomentar la xarxa de suport informal
- Promoure la participació de la gent gran com a voluntaris.

Experiència concreta d'aplicació del programa al territori: Mancomunitat de la Comarca de la Sidra (municipis de Bimenes, Cabranes, Nava, Sariego, Villaviciosa i Colunga).

En aquest territori es va elaborar un estudi previ per conèixer les necessitats que tenia la població gran d'aquests municipis. A partir d'aquí, es va entrar a formar part del programa ROMPIENDO DISTANCIAS en el 2001 emmarcant les actuacions en dues àrees bàsiques d'intervenció en funció de les necessitats detectades: l'atenció a les situacions de dependència i la participació social com a instrument per a la prevenció de la dependència i d'integració social.

Objectius del programa aplicat a la Comarca de la Sidra:

- Donar suport a un adequat manteniment de les persones grans dependents en el seu entorn habitual de vida.
- Apropar un conjunt diversificat de serveis a les persones grans que viuen en zones aïllades.
- Potenciar la participació i la integració en la comunitat de la gent gran i evitar situacions de soledat i aïllament.
- Fomentar les relacions intergeneracionals.
- Posar en valor i aprofitar en benefici de la societat els coneixements i experiències de la gent gran
- Desenvolupar el compromís de la societat mitjançant la generació de voluntariat.

a) Actuacions de la línia d'atenció a les situacions de dependència

⇒ Servei de Menjars a Domicili

Els objectius del Servei de Menjar a Domicili (el primer que s'instaura a Astúries per a la gent gran del medi rural) són, entre d'altres, afavorir una dieta nutricionalment correcta, alliberar les auxiliars d'ajuda a domicili de cuinar per dedicar més temps a l'atenció personal, prevenir accidents domèstics i establir llaços d'unió entre els usuaris i l'entorn.

Consisteix en el repartiment de menjars complets i equilibrats en forma d'esmorzars i sopars a punt per escalfar i que no necessiten cap preparació complementària. L'elaboració i envasat del àpats es realitza a través de "enllaç en fred". Aquesta tècnica permet apropar els àpats als domicilis tres dies a la setmana sense necessitat d'un repartiment diari en el moment de consumir el menjar, situació impensable en el medi rural a causa de la dispersió geogràfica.

El menjar cuinat s'envasa en recipients d'un sol ús especialment fabricats per al seu escalfament en microones. Un cop envasat s'introdueix en un abatedor de temperatura, permetent que la temperatura final se situï entre els 3°C - 5°C en un interval de temps no superior a dues hores per evitar que els aliments es contaminin de bacteris. Transcorregudes les dues hores, els recipients es segellen amb un film sobre el qual s'assenyala una data de caducitat o data màxima de consum i s'introdueixen en uns contenidors isotèrmics i aquests al seu torn s'emmagatzemen en una cambra frigorífica evitant que els àpats superin els 5°C.

Al dia següent de la seva elaboració i envasat es procedeix al repartiment dels àpats mitjançant la utilització de dues furgonetes isotèrmiques degudament homologades. La persona encarregada de transportar el menjar controla l'alimentació dels usuaris, ja que diposita els recipients en els frigorífics i retira aquells recipients que encara es trobin a la nevera des de la seva última visita, evitant que els usuaris consumeixin aliments en mal estat. A més, aquesta forma d'actuar permet una major supervisió dels usuaris, de les seves condicions de vida i de la situació física i psicoactiva.

El menjar s'escalfa en el seu recipient d'un sol ús mitjançant un microones especialment preparat per a la gent gran.

⇒ **Formació i suport a cuidadors**

El programa de suport a familiars cuidadors s'està desenvolupant en els sis municipis que conformen la Mancomunitat Comarca de la Sidra i amb ell es pretén:

- Disminuir la càrrega del cuidador/a i l'estrès associat a aquest.
- Millorar la qualitat de la cura de la persona atesa pel SAD.
- Ensenyar als familiars coneixements, procediments i formes d'atenció.
- Procurar un ambient de suport = afavorir sentiments i necessitats.
- Donar a conèixer els serveis i ajudes institucionals.
- Incorporar en el context dels Serveis Socials la intervenció amb la família.

Les sessions de formació i suport tenen una periodicitat setmanal de dues a tres hores de durada, i els grups de familiars no superen en cap cas les 15 persones. Paral·lelament a aquest programa es va constituir un grup de voluntariat de persones grans que feien tasques d'acompanyament a les persones dependents en els domicilis, permetent l'assistència als seus familiars a les sessions de formació i suport.

⇒ **Servei de Podologia**

El correcte funcionament dels peus és fonamental per al manteniment de la qualitat de vida. Uns peus en mal estat poden afectar la persona, tant en el pla físic com en el psíquic, arribant a produir dependència en les Activitats de la Vida Diària. D'aquí la posada en marxa del Servei de Podologia, un recurs de proximitat que permet a la gent gran accedir a un servei de control i seguiment dels peus. Els seus objectius són: Millorar la qualitat de vida de la nostra gent gran, procurar una cura i manteniment del peu, prevenir úlceres i infeccions i determinar les patologies i causes que les produeixen.

Per a això es realitza una exploració i diagnòstic del peu per a una posterior quiropodologia (tall de les ungles) deslaminació de helomes i dureses o consells sobre una millor cura del peu (ús d'una sabata adequat, correcta higiene i hidratació, etc.)

⇒ **Teràpia Ocupacional Domiciliària**

Anàlisi i valoració de l'entorn de l'usuari per a l'eliminació de barreres arquitectòniques i la prescripció d'ajudes tècniques des de la Teràpia Ocupacional Domiciliària.

En el marc del Servei d'Ajuda a Domicili (SAD) es posa en marxa la Teràpia Ocupacional Domiciliària amb l'objectiu de prescriure ajudes tècniques que fomentin l'autonomia dels usuaris en l'execució de les seves activitats de vida diària i millorar la qualitat assistencial. Així mateix, s'ha realitzat també des d'aquesta àrea d'intervenció una valoració dels habitatges dels usuaris del SAD per tal d'eliminar les diferents barreres arquitectòniques.

La metodologia del treball és la que segueix:

- Valoració dels usuaris seleccionats en la qual s'analitzen les seves capacitats físiques, cognitives i de l'entorn en què es desenvolupen.
- Prescripció d'ajudes tècniques en la modalitat de préstec.
- Entrenament de les ajudes tècniques en col·laboració amb les auxiliars d'ajuda a domicili i els familiars cuidador
- Seguiment del grau d'adaptació de les ajudes tècniques.
- Servei de Transport Accessible i Acompanyament

⇒ **Servei de Transport i Acompanyament**

A causa de la dispersió geogràfica i l'aïllament dels nuclis de població, el Servei de Transport Adaptat constitueix un recurs que permet als usuaris del Servei d'Ajuda a Domicili amb problemes de dependència, realitzar les seves gestions quotidianes, assessorats en tot moment i amb el suport de dos auxiliars que els acompanyen. Des de les consultes mèdiques fins a les gestions bancàries, passant per les compres o el simple contacte amb amics i familiars. Per a això, el programa compta amb un vehicle degudament adaptat que realitza el servei quinzenalment pels diferents municipis, prèvia cita dels usuaris als Serveis Socials. El seguiment del servei va a càrrec del responsable del programa en coordinació amb les Auxiliars del Transport Accessible i les treballadores socials.

⇒ **Valoració Integral i Individualitzada dels usuaris del SAD**

La teoria del "Cicle Vital" que explica el desenvolupament humà com un continu que comença des del naixement i es perllonga fins a l'última etapa de la vida, permet una aproximació més enriquidora al concepte de dependència. A cada etapa de desenvolupament, inclosa la vellesa, es produeixen esdeveniments "únicos" que defineixen la realitat social, familiar, i personal de cada individu.

Ja que cada persona realitza una construcció única de la realitat i que els esdeveniments viscuts són "únicos" i intransferibles, hem de realitzar també una valoració individualitzada amb l'objectiu de no danyar la pròpia autoestima de la nostra gent gran, descobrint les expectatives personals per adaptar la intervenció d'aquestes expectatives. Aquesta valoració la realitzem entorn a quatre pilars, al nostre entendre, fonamentals: de la capacitat funcional, situació psicoafectiva, entorn social i familiar i de situació cognitiva. Aquesta valoració individualitzada i integral, permetrà derivar al sol·licitant del Servei d'Ajuda a Domicili als programes i serveis més d'acord a les seves necessitats.

b) Actuacions de la línia de Participació social

⇒ **"Descobreix la teva comarca" rutes turístiques guiades per a gent gran**

"Descobreix la teva comarca" ha nascut gràcies a l'estreta col·laboració entre les àrees d'atenció a la gent gran i turisme de la Mancomunitat Comarca de la Sidra, representades pel programa "Rompiendo distancias" i el Pla de Dinamització Turística.

L'objectiu perseguit amb aquest projecte pilot és la implicació i participació real de la gent gran en el desenvolupament turístic del territori comarcal, per això un grup de voluntaris de les associacions de gent gran, descobreixen, mitjançant visites guiades els principals atractius de la nostra terra a tots aquells visitants que s'acostin a conèixer, no només aquest bell territori, sinó el nostre passat i la nostra forma de ser i viure.

En un primer moment, es van dissenyar diferents rutes turístiques pels municipis de la comarca en col·laboració amb els tècnics de turisme, posteriorment, es van formar grups de voluntaris de gent gran, els quals van escollir els itineraris més acords a la seva experiència personal i història de vida .

Finalment, els diferents grups de voluntaris van explicar als turistes procedents de diferents parts de la nostra geografia aquells aspectes etnogràfics i de tradició oral complementant la informació proporcionada pels guies turístics.

⇒ **Desenvolupament i dinamització de les Associacions de Gent Gran**

Tots els programes i actuacions realitzades amb i per a la gent gran es dissenyen en col·laboració amb les deu associacions de gent gran.

Fruit d'aquesta estreta col·laboració ha nascut l'Agrupació de Persones Grans de la Comarca de la Sidra "Els meus Majors Amics", integrada per representants de les diferents associacions. Els tècnics del programa "Rompiendo distancias" realitzen reunions periòdiques amb l'agrupació per tal de dissenyar actuacions conjuntes.

⇒ **Trobades de gent gran Comarca de la Sidra**

Tots els anys se celebra la trobada de gent gran Comarca de la Sidra, en la qual participen al voltant de 1.400 persones grans, amb l'objectiu de fomentar el contacte entre la gent gran dels diferents municipis i permetre major coneixement del programa "Rompiendo distancias".

Hem aconseguit després de diverses reunions amb els presidents de les associacions i llars de jubilats, que la gent gran assumissin diferents responsabilitats en la preparació de la trobada per aconseguir una autèntica participació social. Així doncs, les diferents associacions de gent gran de la comarca han participat en les trobades a través d'activitats preparades al llarg de tot l'any. Actuacions coreogràfiques amb exercicis de coordinació musical i jocs de pilotes, representacions teatrals, activitat aquesta que a més de contribuir al foment de la relació social, s'adreça a promoure interessos culturals i possibilita una formació permanent de la gent gran, ajudant-los a incorporar-se al món de la cultura.

Taller d'informàtica, on la gent gran en col·laboració amb els telecentres elaboren una pàgina web sobre el programa "Rompiendo distancias" i la presentació es va realitzar el mateix dia de la trobada. Certàmens literaris oberts a totes les persones majors de la Mancomunitat i amb un jurat format per persones grans i expertes en l'àmbit literari.

Com a complement a totes aquestes activitats es realitzen exposicions amb treballs etnogràfics propis de cada zona. Per al bon desenvolupament de les trobades comarcals comptem amb l'ajuda d'un grup de Voluntariat de Gent Gran i joves encarregades de coordinar, juntament amb els tècnics, el desenvolupament dels mateixos.

⇒ **Reciclatge i construcció de joguines velles o usats**

A la Mancomunitat Comarca de la Sidra des de l'any 1999 s'està realitzant un important treball des de l'àmbit intergeneracional, tractant de minimitzar les distàncies entre les generacions de gent gran i joves. Arran d'aquesta experiència acumulada, neix la idea de dirigir els programes o activitats a un bé comú, de fomentar en definitiva la solidaritat intergeneracional. Per això contem, d'una banda, amb les històries de vida de les persones grans que han viscut una infància marcada per la misèria i l'escassetat de recursos i que comprenen, més que ningú aquesta realitat.

D'altra banda, la situació de molts nens que, en una data tan especial com és el Nadal no compten amb els recursos necessaris (familiars, socials o econòmics) que els permetin disposar d'una joguina, una il·lusió que els provoqui un somriure.

Així doncs i amb aquests ingredients en la ment, la Comarca de la Sidra, sota la coordinació de l'àrea d'atenció a gent gran "Rompiendo distancias" i en col·laboració amb altres agents comarcals, (informació juvenil, agència de desenvolupament local, col·legis, etc.) desenvolupa un projecte solidari de recollida, reciclatge i construcció de joguines velles o usades en el qual han participat persones grans voluntàries de les diferents associacions d'avis de la comarca. Les joguines, un cop reciclades o construïdes per la gent gran, es donen a col·lectius o associacions que treballen a favor de la infància.

c) Actuacions de per a un envelliment saludable

⇒ **Gerontogimnàstica**

⇒ **Entrenament de la memòria**

Actors

Conselleria de Serveis i Drets Socials del Govern del Principat d'Astúries impulsor del projecte des de 2001.

Administracions locals que participen en el projecte, especialment, ajuntaments dels municipis rurals que compleixen els criteris d'aplicació del projecte.

Recursos

Els fons del projecte procedeixen del Pla Concertat per al Desenvolupament de les Prestacions Bàsiques de Serveis Socials entre el Govern del Principat d'Astúries i les entitats o agrupacions locals. Mitjançant aquest conveni s'ingressa a l'entitat local responsable de cada programa en els diferents territoris el finançament per al desenvolupament del mateix en cada exercici. Els principals conceptes finançats són personal, transport, materials, etc.

Segons justificació econòmica, el pressupost global executat del programa el 2016 va ser de 589.711,59€, del qual l'aportació de la Comunitat Autònoma va ser de 533.114,63 € i l'aportació de les entitats locals va ser de 56.596,96 €.

En el cas de la Comarca de la Sidra, al 2016 hi va haver un pressupost de 65.579,80 € dels quals 51.000 són de la Comunitat Autònoma i 14.579,80 € de l'aportació local- mancomunitat- (ajuntaments). Els auxiliars de suport són contractats per la Mancomunitat a través del finançament que rep del Pla Concertat.

Els usuaris/es paguen pel servei rebut (tallers, menjar, podologia, etc.) d'acord amb els preus públics fixats en les ordenances dels ajuntaments. A nivell de recursos humans, la Mancomunitat de la Comarca de la Sidra disposa de 2 professionals a temps complet i 5 professionals a dedicació parcial.

Impacte (global del programa a tot el Principat d'Astúries)

- La població destinatària del programa (és a dir majors de 65 anys) a tot el territori d'actuació va ser de 22.578 persones en 2016.
- Els participants de l'Eix 1 i 2 del programa van ser el 2016 de 5.954 persones en el total del Principat.

Impacte (respecte a l'experiència de la Comarca de la Sidra)

- A la Comarca de la Sidra, hi ha 1 Centre Rural de suport Diürn (CRAD) amb al voltant de 76 places disponibles amb una ocupació de 55 places.
- La participació en el programa Rompiendo distancias a la comarca de la Sidra va ser l'any 2016 de 751 persones que representa un 30% de la població major de 65 anys total (2.465 persones).
- Els serveis de proximitat: transport accessible, menjar a domicili, préstec d'ajudes tècniques, biblioteca mòbil, podologia, acompanyament, etc. ha estat el 2016 de 625 persones (191 homes i 434 dones)
- El servei específic de podologia dona servei a uns 500 usuaris.
- En les activitats de l'eix de participació social i envelliment actiu han participat un total de 363 persones (51 homes i 312 dones)
- Al voltant de 580 nens d'edats compreses entre els 3 i els 12 anys, molts d'ells immigrants, cada any es beneficien de la iniciativa de Reciclatge i construcció de joguines velles o usats per part de persones grans participants en el programa.

Balanç de l'experiència:

Punts forts

- Projecte consolidat de llarga trajectòria (des de 2001).
- Elevada participació dels usuaris en els programes i serveis que s'ofereixen.
- Els serveis de proximitat es realitzen en equipaments que els ajuntaments posen a disposició del projecte, per exemple antigues escoles.
- Valoració positiva dels usuaris dels serveis de menjars a domicili en relació a les auxiliars que realitzen el repartiment, a la comoditat i al tracte rebut.

Punts dèbils

- A la Comarca de la Sidra, hi va haver certa reticència al pagament dels serveis per part dels usuaris ja que abans eren serveis gratuïts, però al poc temps la reticència va desaparèixer i ara el pagament el veuen natural.

Lliçons apreses

És important fixar un preu públic i just pels serveis que s'ofereixen als usuaris perquè el puguin valorar més i donar-li la importància que té. No és recomanable oferir gratuïtat dels serveis.

Contacte:

Consejería de Servicios y Derechos Sociales del Gobierno del Principado de Asturias

Territori d'aplicació. Comarca de la Sidra

Mancomunidad Comarca de la Sidra (MANCOSI)

Lg. Paraes 47. 33529 Nava

Telèfon: 985 71 84 13

info@lacomarcadelasidra.com

www.mancosi.es

Espacios Sènior, gent gran i desenvolupament local participatiu

Àmbit territorial

L'àmbit territorial és en un inici, el Valle del Alagón, Càceres (Extremadura), amb la voluntat de transferir-se a altres territoris veïns i fins i tot a la resta de l'estat espanyol.

Descripció

Des del Projecte Espais Sènior es pretén avançar en la construcció d'espais compromesos i amigables amb les persones grans, conjugant la idea de permanència amb l'entorn, la prestació de serveis, la cohesió social i la generació de llocs de treball. En aquest sentit, se pretén construir, validar i desenvolupar un sistema per a la mesura, seguiment, millora i avaluació del grau de compromís i amigabilitat del territori amb el col·lectiu de les persones grans.

Es tracta d'un projecte promogut des de la Unión Democrática de Pensionistas y Jubilados de España (UDP), que va ser presentat a ADESVAL (Asociación para el Desarrollo del Valle del Alagón). ADESVAL ha assumit la proposta i treballa de forma coordinada amb el col·lectiu UDP, prenent la iniciativa d'adaptar-lo al seu territori i dur a terme la dinamització de grups de treball regionals i nacionals als quals poder traslladar la idea del projecte. Com a Grup de Desenvolupament Local, ADESVAL considera que tant ells com altres Grups de Desenvolupament Local són un referent d'experiència i d'articulació territorial, fet que els converteix en interlocutors privilegiats per a desenvolupar actuacions que facin possible construir una societat per a totes les edats.

Els objectius principals del Projecte Espais Sènior:

- Contribuir activament al reconeixement cultural, social i econòmic del col·lectiu de les persones grans, amb especial incidència en les zones rurals.
- Assegurar la inclusió del canvi demogràfic en les tasques de planificació de les polítiques públiques des de la premissa de la participació, l'envelliment actiu i l'atenció a les necessitats de les persones grans des del teixit socioeconòmic de les comarques rurals, promovent el Desenvolupament Local Participatiu, la sostenibilitat mediambiental, la igualtat de gènere i la coresponsabilitat dels agents públics i privats en sintonia amb els programes de desenvolupament gestionats des dels Grups d'Acció Local.

- Dotar a tots els Grups d'Interès d'eines per a para conèixer, millorar i avaluar de manera continua el grau de compromís i amigabilitat del territori amb el col·lectiu de les persones grans.

Els objectius complementaris del Projecte Espais Sènior:

- Generar dinàmica d'opinió favorable a polítiques d'integració i participació activa de la gent gran en el teixit socioeconòmic de les comarques rurals.
- Afavorir el desenvolupament del moviment de voluntariat.
- Propiciar la incorporació de les associacions de gent gran al projecte de desenvolupament local com a socis de ple dret, generant una dinàmica de presència i participació activa i continua dels diferents Grups d'Interès en la posada en marxa de la EDLP.
- Dotar a las administracions locals d'una eina per al diagnòstic sobre la seva situació i possibilitats de resposta a les demandes del col·lectiu de persones grans.
- Enfortir sinergies entre administracions públiques i privades para la eficàcia de la EDLP.
- Contribuir a la diversificació de l'oferta formativa d'equips tècnics i agents de desenvolupament en la seva orientació cap a les possibilitats del col·lectiu de les persones grans com a consumidors de serveis i generadors d'ocupació.
- Identificar una nova orientació de l'oferta de serveis i productes en els diferents sectors estratègics del territori.
- Generar noves propostes de serveis vinculades a l'anomenada economia de plata.
- Afavorir l'orientació empresarial per sectors cap a una oferta pensada específicament per al col·lectiu sènior.
- Posar en valor/recuperar les capacitats de la gent gran, traslladant el concepte d'economia circular a les persones.

Els principis que regeixen el projecte Espais Sènior:

- El principi de permanència a l'entorn que cada dia compta amb més suport entre les persones grans i, encara més, a les zones rurals.
- La dificultat creixent de l'administració per absorbir econòmicament la institucionalització de les atencions vinculades a la dependència i la necessitat de posar en joc nous models de gestió adaptats a les necessitats i possibilitats de la nostra gent gran (atenció a casa, cohousing, habitatge compartit, cooperatives de consumidors i productors,...)
- La dificultat i la incapacitat dels ajuntaments per mantenir financerament un model d'atencions que s'allunya de la realitat i amb un recolzament institucional subjecte a vicissituds constants.

- La necessitat d'assolir majors quotes de presència i participació del col·lectiu de les persones grans en la vida econòmica de la comunitat, en la seva condició tant de consumidors com de generadors d'ocupació.
- Innovació, proximitat, noves tecnologies i respecte al medi ambient com a principis d'actuació.
- Món rural, envelliment, participació, economia, dependència i salut són conceptes que han d'anar junts.
- L'articulació territorial de les accions propicien l'apropament a la població des de la seva identitat.
- És obligatòria la sinergia d'actuacions com a mesura d'eficiència del sistema públic de prestacions i benestar social.
- La millora de l'entorn rural és una exigència que s'ha de gestionar des de criteris de sostenibilitat i cohesió social.

Els eixos d'intervenció del Projecte Espais Sènior són els següents:

1. Envelliment actiu
2. Empresa i ocupació
3. Serveis de proximitat
4. Accessibilitat
5. Participació social
6. Intergeneracionalitat
7. Noves tecnologies
8. Turisme i mobilitat

Funcionament

El Projecte ESPACIS SÈNIOR es basa en 3 **línies de treball**:

Línia 1. Sensibilització i participació

Línia 2. Punt de partida

Línia 3. Creació

Els principis de sostenibilitat mediambiental, igualtat de gènere i enfocament sènior s'incorporen de manera transversal.

A més a més, el projecte s'articula entorn a activitats que inclouen actuacions sobre les que es defineixen: denominació, objectius i resultats, les més destacades són:

⇒ **ACTIVITAT 1. JORNADES SOBRE TERRITORIS I COMUNITATS AMIGABLES AMB LES PERSONES GRANS+** Jornades/exposició canvi demogràfic.

- *Exposar els principals ítems de referència del context socioeconòmic de treball i el col·lectiu objecte de la intervenció.*
- *Presentar experiències útils de referència als diferents territoris.*
- *Conèixer les possibilitats tècniques i els recursos organitzatius, humans i econòmics disponibles a cada territori per fer front al projecte.*
- *Identificar els diferents Grups d'Interès amb presència al territori.*
- *Articular mecanismes de participació del món associatiu de les persones grans en el marc del projecte.*
- *Elaborar un Pla d'Intervenció.*

⇒ **ACTIVITAT 2. EINES PER AL DIAGNÒSTIC, SEGUIMENT I MILLORA CONTÍNUA DEL COMPROMIS I AMIGABILITAT DEL TERRITORI AMB LES PERSONES GRANS**

- *Elaborar una eina de gestió en xarxa per a registrar la posició de partida i millora de cada territori en el seu compromís i amigabilitat amb el col·lectiu de persones grans.*
- *Dissenyar mecanismes per a garantir de manera efectiva la presència dels diferents grups d'interès en la generació de continguts, accessibilitat, explotació de dades i articulació d'estratègies per a la millora contínua dels resultats.*
- *Enfortir els mecanismes de col·laboració públic-privada en la gestió del Projecte.*
- *Dotar als territoris de mecanismes d'anàlisi, anticipació i resposta davant dels nous escenaris derivats del canvi demogràfic.*

Es prenen de referència els indicadors que la OMS (Organització Mundial de la Salut) defineix sobre les ciutat amigables amb la gent gran per a adaptar-los al context de les zones rurals:

Habitatge-Transport-Participació social-Respecte i inclusió social-participació cívica i ocupació-Comunicació i informació-Serveis comunitaris i de salut-Espais a l'aire lliure i edificis.

⇒ **ACTIVITAT 3. PLA DE CAPACITACIÓ METODOLÒGICA.**

- *Que tots els grups d'interès implicats disposin d'EQUIPS TÈCNICS CAPACITATS per a fer front al Projecte en les seves diferents fases i actuacions.*
- *Formació, informació, estructura de suport. Grups territorials i sectorials.*

⇒ ACTIVITAT 4. PLA D'IMPLICACIÓ SOCIAL.

- Definir un programa de DINAMITZACIÓ SOCIAL vinculat al Projecte que enforteixi l'estratègia de desenvolupament local participatiu proposada al territori.
- Programa de VOLUNTARIAT actiu..

En la línia 3, fase de Creació de productes de “calidesa” cap a la gent gran:

PROJECTE CONTIGO EN CASA (fer front a la solitud)

Al poble de Pescueza, 150 habitants, s'ha creat una associació de veïns que està gestionant un centre de dia, serveis d'acompanyament a la solitud durant el dia per mitjà de videoconferències i un sistema de videovigilància nocturna. A la comarca s'estan instal·lant aquests sistemes en altres municipis. Des del programa Leader es pot obtenir part del finançament d'aquests recursos tecnològics que adquireixen els ajuntaments.

CUIDAMOS DE TI: Atenció als cuidadors/es no professionals.

AQUÍ SÉNIOR: Etiqueta/label de qualitat per aquelles empreses que es declaren amigables amb les persones grans i compleixen amb els requisits establerts en aquesta etiqueta.

Actors

ADESVAL, Asociación para el Desarrollo del Valle del Alagón gestora i dinamitzadora del projecte al territori.

Unión Democrática de Pensionistas (UDP): associació activa que ha promogut el projecte.

Administracions locals que participen en el projecte, especialment, ajuntaments dels municipis rurals.

Altres grups de desenvolupament (GALs) adscrits al projecte de cooperació.

Recursos

Els fons del projecte procedeixen de la iniciativa comunitària LEADER.

Impacte

El projecte està en fase de inici; s'ha promogut una difusió de la idea cap a altres grups de desenvolupament extremenys per a formar un projecte de cooperació regional (confirmats 8 grups) i s'estan generant altres socis a nivell nacional. Degut a la dificultat d'establir grups nacionals de cooperació, s'està avaluant amb la RRN (Red Rural Nacional) que els projectes regionals es puguin coordinar nacionalment.

No s'ha realitzat encara cap avaluació. S'han contemplat alguns indicadors bàsics per cada acció que s'estan revisant amb les aportacions d'altres grups.

Balanç de l'experiència:

Punts forts

- El Projecte pretén fer front a una realitat ja present en els territoris rurals des d'una òptica diferent i innovadora.
- Enfocament cap a les persones grans considerant-les com un recurs i no com un problema i fer-les partícips actius de la societat.
- Visibilitzar les zones rurals com a llocs amigables per a la gent gran i fins i tot destinacions atractives per atraure nova població sènior que s'hi vol anar a jubilar.
- Model que dona resposta als problemes i necessitats del territori rural en relació a l'atenció de les persones grans.
- Incrementar el confort social.

Punts dèbils

- Des del programa Leader s'està considerant les activitats de serveis d'atenció a les persones grans (gestionades sovint per associacions o ajuntaments a les zones rurals) com si fossin projectes productius.

- Dificultat per arribar a la política local amb aquests objectius.
- Coordinar polítiques/programes regionals i nacionals.
- Burocràcia i tempos poc flexibles i àgils.

Lliçons apreses

Aconseguir adaptar els indicadors de la OMS sobre les ciutats amigables cap als territoris rurals, generant espais “CONFORTABLES” per al sector sènior.

Oportunitats de generació d’ocupació al món rural a partir de donar resposta a les necessitats de les persones grans.

En les zones rurals hi ha molts pocs recursos humans, per tant no podem prescindir de les persones grans ja que són un recurs imprescindible al territori tant a nivell social com a nivell econòmic.

Constatar que estem davant un canvi demogràfic igual com davant d’un canvi climàtic i cal posar en marxa les mesures adients per fer-hi front.

És molt important que el col·lectiu s’impliqui, participi i es consideri subjecte, i no sols objecte del projecte.

Contacte:

ADESVAL- Asociación para el Desarrollo del Valle del Alagón.

Calle Sinagoga, 1. 10800 Coria (Cáceres).

927 503155 (tel) -927 506087(fax)

adesval@adesval.org

www.adesval.org

Cooperatives rurals de serveis de proximitat: un model d'inserció sociolaboral al medi rural

Àmbit territorial

Aquest programa es desenvolupa en 14 Comunitats Autònomes del territori espanyol.

Descripció

La **Federació d'Associacions de Dones Rurals** (Fademur) és una organització progressista que lluita per obtenir la igualtat i el progrés de les dones que viuen i treballen al medi rural. Desenvolupa el seu treball a 15 Comunitats Autònomes incloent les Illes Canàries i les Illes Balears i representa a més 55.000 dones que viuen i treballen al medi rural.

Fademur desenvolupa des de l'any 2006 el programa estatal "Cooperatives Rurals de Serveis de Proximitat, un model d' Itinerari d' Inserció sociolaboral al medi rural" subvencionat pel Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat.

Per a contextualitzar el programa, hem de recordar que al medi rural resideix el 20,23% de la població femenina i el 21,57% de la població masculina de l'estat espanyol. Unit a l'emigració i la masculinització d'aquesta societat rural hi hem d'afegir un greu problema de envelliment, d'aïllament i de manca de serveis per a la població gran, que no vol abandonar els seus pobles. Aquests tres processos demogràfics condicionen el desenvolupament dels nostres municipis. Des de FADEMUR, es creu que les solucions a aquests problemes del medi rural passen per donar resposta a les necessitats de la poblacions que hi viu. I això suposa que tinguin accés a l'Estat del Benestar a través de les diferents prestacions, serveis i infraestructures necessàries, especialment adreçades a la població gran i dependent.

En aquest context, i aprofitant la posada en marxa de la Llei de la Dependència a Espanya, des de FADEMUR es va dissenyar un programa integral per oferir formació a dones desocupades i en risc de d'exclusió social, en els nous nínxols d'ocupació en el món rural relacionats amb l'atenció a persones grans, dependents i al foment de l'envelliment actiu.

En total, han format al llarg d'aquests anys a més de 4.500 dones de l'àmbit rural.

Funcionament

Consisteix en un programa de continuïtat que es desenvolupa en 14 Comunitats Autònomes i està basat en la formació de dones en el que es coneix com a nous jaciments d'ocupació en l'àmbit rural, relacionats amb les persones dependents i les seves atencions; i la incentivació de l'autoocupació a través de la formació per a la creació de cooperatives de dones que poden oferir aquests serveis de proximitat als seus pobles.

Des de s'imparteix la formació per mitjà dels següents cursos: d' "Atenció Sociosanitària a domicili" de 600 hores; "Atenció Sociosanitària en institucions" de 480 hores i "Operacions bàsiques de cuina i càtering" a dones principalment aturades o en risc d'exclusió social de l'àmbit rural. Gràcies al programa, FADEMUR impulsa i tutela la creació de "Cooperatives rurals de serveis de proximitat", responent a les necessitats de les persones que viuen als pobles, derivades de la Llei de la Dependència.

El programa es complementa amb *Jornades de sensibilització sobre la importància d'un envelliment actiu al medi rural* que es realitzen a totes les Comunitats participants, així com amb una gran *Trobada anual de més de 100 emprenedores i cooperatives* de tota Espanya, impulsades gràcies a aquest programa.

Aquest projecte també ha estat seleccionat per a la seva publicació com a bona pràctica espanyola al Butlletí del Grup d' Envelliment Actiu de la Comissió Econòmica i Social de NNUU per a Europa. El programa també fou premiat per la Creu Roja espanyola com a *bona pràctica d'inclusió social*.

Una de les primeres cooperatives d'aquest tipus que es van posar en marxa fou "Serviol", que va començar l'any 2007 a la localitat de Olivenza (Badajoz). El punt de partida d'aquesta iniciativa fou l'aprovació de la Llei d'Autonomia Personal de les Persones Dependents, de l'aplicació de la qual es va despendre, en el seu moment, la possibilitat de creació de nombrosos llocs de treball, derivats de l'assistència a persones dependents, en aquest cas, als petits nuclis de població rural.

Per això, Serviol fou una de les primeres en oferir aquest tipus de servei al seu poble, atenent a persones dependents als seus propis domicilis. Tanmateix, la lentitud en l'aplicació de la Llei va fer evolucionar la feina de la cooperativa i les sòcies van decidir oferir també altres serveis com ara el de neteja, que després s'ha ampliat a altres com els serveis de menjador, bugaderia, farmàcia a domicili, ludoteques, transport, etc.

Un altre exemple seria la cooperativa "[Som Cuina](#)", de la localitat de Sant Carles de la Ràpita, a Tarragona. Està formada per quatre dones que s'encarreguen de recollir les peticions de serveis de menjar a domicili a la seva comarca. Compten amb l'assessorament d'una nutricionista per a l'elaboració de menús destinats a persones grans, dependents, escoles i llars d'infants. També tenen com a col·laboradores a un grup de productores i

pageses de les Terres de l'Ebre, ja que un altre dels objectius de les cooperatives d'aquest tipus és posar en valor els productes locals de la zona relacionats amb l'agricultura i la ramaderia, així com revaloritzar la gastronomia i els elements relacionats amb aquesta, com són el foment del consum de productes locals agroalimentaris i de temporada.

A la localitat de Saldaña (Palencia) es va aconseguir crear la cooperativa "Lovepamur" que ofereix menjar a domicili a persones grans de la comarca. Porten gairebé 5 anys en funcionament i dona feina a 4 dones que estaven aturades. La cooperativa treballa amb productes de proximitat de la comarca, pagant-los a un preu just i realitza una gran funció social ja que són les úniques que visiten a aquestes persones grans que viuen en molts casos soles i molt aïllades.

Actors

FADEMUR impulsor del projecte des de 2006.

Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat, organisme finançador.

Administracions locals que participen en el projecte. S'ha comptat per al desenvolupament de tot el programa amb la col·laboració d'Ajuntaments i mancomunitats per a la cessió d'aules homologades per a la impartició dels cursos, així com acords de col·laboració per a la realització de les pràctiques.

Recursos

Els fons del projecte procedeixen del Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat en la seva convocatòria de programes d'interès general amb càrrec a l'assignació tributària de l'IRPF.

Impacte

Les cooperatives que s'estan potenciant en aquest programa estan gestionades per dones rurals i responen a les demandes de serveis de proximitat pel que fa a atenció a persones dependents de la zona, informant i orientant les famílies sobre qüestions generals relacionades amb les cures que necessiten les persones dependents.

Resultats quantitatius del programa:

- FORMACIÓ EN NOUS JACIMENTS D'OCUPACIÓ EN EL MEDI RURAL. CURSOS AMB certificat de professionalitat: 4.500 dones formades que s'han fixat al territori rural.
- POSADA EN MARXA DE COOPERATIVES RURALS DE SERVEIS DE PROXIMITAT: 8 cooperatives rurals creades i donant serveis als pobles, de 8 Comunitats Autònomes diferents.
- ACCIONS D'INFORMACIÓ I SENSIBILITZACIÓ SOBRE ENVELLIMENT ACTIU, CURA DE CUIDADORES, ALIMENTACIÓ SALUDABLE: 6.000 persones han participat en aquestes jornades al llarg del desenvolupament del programa.
- TROBADES ANUALS DE COOPERATIVES I EMPRENEDORES de tota Espanya- INTERCANVI D'EXPERIÈNCIES: 10 Trobades anuals amb la participació de 1.500 dones de totes les CCAA.
- UNA PLATAFORMA DE TELEFORMACIÓ: www.campus.fademurforma.es

Balanç de l'experiència:

Punts forts

Amb aquest programa hem aconseguit els següents resultats basant-nos en els objectius plantejats pel programa, d'una banda,

- Crear serveis de proximitat, adaptats a les necessitats de la població més gran en municipis on no existien que, els permetin tenir una qualitat de vida digna, independentment del lloc on visquin: (cooperatives de serveis de menjar casolà a domicili per a la població més gran, així com cooperatives d'ajuda a domicili); obtenint un impacte positiu en els problemes fonamentals del nostre medi rural: despoblament, masculinització i envelliment i, per tant, contribuint al desenvolupament dels nostres municipis.
- Recuperar a dones que estaven treballant en l'economia informal i inserir-les en el mercat laboral amb una formació de qualitat; Proporcionant orientació i assessorament sobre el nou subsistema de formació per a l'ocupació i procés d'acreditació de l'experiència laboral i la formació no formal.
- Un altre dels èxits del programa és aconseguir fixar població al territori (si les dones se'n van per falta d'oportunitats laborals i serveis al final els pobles es moren).
- Crear serveis adaptats a les necessitats de les cuidadores i cuidadors de les persones dependents, sobretot, de la gent gran, dels municipis del medi rural que, els permetin conciliar la seva vida laboral, familiar i personal.

- Proporcionar orientació i suport psicosocial a les famílies que han de fer-se càrrec de la cura de persones dependents en el medi rural, on la informació arriba amb dificultat.
- Sensibilitzar, formar i informar la societat en el seu conjunt de la importància d'un envelliment actiu i de qualitat (tallers de memòria, alimentació saludable per a un envelliment de qualitat ..)
- Ofereix la possibilitat d'incorporar-se al mercat laboral a dones desocupades o en risc d'exclusió.

Punts dèbils

- Dificultat per treballar en el medi rural quant a accés a recursos i infraestructures.
- Manca d'aules homologades per impartir formació en certificats de professionalitat en el medi rural que condemna als seus habitants a no poder accedir a una formació de qualitat.

Lliçons apreses

Aquestes *Cooperatives Rurals de Serveis de Proximitat* són veritables iniciatives d'economia social que responen a la necessitat de crear ocupació, de reforçar la cohesió social i la viabilitat de les zones rurals, així com la qualitat de vida dels que les habiten.

Un afany per donar cobertura a les necessitats locals i per afavorir la creació de llocs de treball per a les dones als pobles, ja que aquestes són les que tenen més dificultats per incorporar-se al mercat de treball. És una fórmula, a més, que permet fixar població als pobles i afavorir la conciliació de la vida personal, laboral i familiar.

La formulació del present programa es basa en la transversalització de la perspectiva de gènere per a la consecució de l'equitat en el medi rural. D'altra banda en la integralitat, la coordinació, la consolidació i la coherència del desenvolupament de la posada en pràctica d'accions que afrontin les dificultats específiques d'inserció en el mercat laboral de les dones rurals, és a dir, la nostra vocació. Amb aquest projecte s'afavoreix la dotació d'eines efectives per millorar els programes de formació i ocupació, d'una banda, i, de l'altra, la qualitat de vida de la població rural en el seu conjunt i, especialment, de les persones dependents i les seves famílies, i, especialment la situació de qui més pateix la manca de serveis, infraestructures, informació i ajuda per a l'envelliment i les situacions de dependència: les dones rurals.

Tenint en compte totes aquestes premisses, el programa està dissenyat com un Programa de formació en professions que són nous jaciments d'ocupació als quals les dones poden accedir per la seva experiència i formació professional. De fet, s'imparteixen accions formatives, tant bàsiques com especialitzades, per a la capacitat de les beneficiàries, afavorint també d'una banda un marc de conciliació de la vida personal, familiar i laboral i de l'altra cobrint la creixent demanda i necessitat d'aquests serveis de proximitat, sobretot en el món rural.

La capacitat de rèplica del projecte és un altre dels seus èxits, FADEMUR ha signat diferents convenis de col·laboració amb entitats, sobretot, que operen fora del nostre país per desenvolupar aquest projecte.

Des de FADEMUR, a part de les diferents activitats incloses en el programa relacionades amb una formació mixta en el jaciment d'ocupació dels serveis de proximitat a persones dependents, considerem que la metodologia de participació existent a través del sistema XARXA de XARXES, assegura la innovació del mateix i l'adaptació a les necessitats de la pròpia població del medi rural, al costat d'una resposta immediata i precisa a l'estar tan a prop del propi àmbit rural.

Contacte:

FADEMUR

915 985 698

www.fademur.es

info@fademur.es

Web del programa:

<http://fademur.es/fademur/formacion-y-proyectos/cooperativas>

Bibliografia:

Article: "Emprender en femenino: Cooperativas rurales de servicios de proximidad" publicat a almanatura.com per Reme Cordero.

Projecte Nuevos Senderos

Àmbit territorial

Actualment aquest projecte es porta a terme en els centres de la Fundació Cepaim a Múrcia, Madrid, València, Vilvestre (Salamanca), Molina d'Aragó (Guadalajara), Terol, Navalmoral de la Mata (Càceres), Mèrida (Badajoz), Saragossa i Soria.

Descripció

Les províncies de Sòria, Salamanca i Terol tenen una densitat de població propera al 9%; Guadalajara és la província que més ha crescut en termes absoluts durant 2013 però tot i així el 85% del seu territori manté la mateixa densitat de població que Sibèria. Envelleix la població, desapareixen serveis, recursos i inversions en infraestructures i equipaments públics, quedant aquests territoris en un perillós abandó.

I mentre, en els nuclis urbans més poblats del centre o de la perifèria mediterrània, com Madrid amb 809 habitants per km quadrat o València amb 237 hab./Km2, trobem a famílies i persones amb dificultats d'accés als recursos i serveis bàsics, exposades a situacions de vulnerabilitat social.

El medi rural atresora, tanmateix un important patrimoni natural, paisatgístic i cultural que genera una sèrie d'oportunitats que poden afavorir processos d'inclusió social i que poden contribuir a la dinamització i desenvolupament socioeconòmic de les comunitats rurals.

El projecte **NUEVOS SENDEROS** (*Projecte d'Integració de Famílies Immigrants en zones rurals despoblades*) neix de la idea de donar resposta a aquestes tres situacions o problemes:

1. Alta concentració de població en risc d'exclusió social en zones urbanes amb alta densitat de població a l'estat espanyol, fonamentalment l'Arc Mediterrani i Madrid capital;
2. La dificultat d'inserció social i laboral de moltes famílies i persones immigrants, tant pel seu origen territorial de zones més rurals com per la situació actual, està expulsant la població immigrant d'aquestes zones urbanes;
3. Despoblació de municipis i territoris rurals a l'interior de l'estat espanyol.

El projecte Nuevos Senderos planteja una solució a aquestes tres situacions: Propiciar la mobilitat geogràfica de les persones i famílies immigrants des de zones urbanes cap a espais rurals, convertint-los en un context d'oportunitats laborals i de millora de la qualitat de vida d'aquestes persones i les seves famílies. Essent al seu torn les persones migrants agents de revitalització i desenvolupament de les comunitats rurals de recepció.

Funcionament

La finalitat principal del projecte és la de posar en relació les necessitats d'integració sociolaboral de famílies i persones immigrants que resideixen en el medi urbà amb les necessitats socials i econòmiques que tenen les comunitats rurals.

El projecte és una alternativa de projecte de vida per a persones immigrants que resideixen a les grans ciutats amb problemes d'integració sociolaboral, i per una altra, atén la necessitat de repoblació d'alguns territoris de l'interior d'Espanya.

Els objectius del projecte són:

1. Afavorir la inserció laboral i social, en el medi rural, de persones i famílies immigrants, que en el medi urbà viuen en situació de vulnerabilitat social, contemplant itineraris per compte aliè i propi.
2. Facilitar als municipis rurals de recursos humans i organitzatius que permetin fixar població i l'impuls d'activitats socials i econòmiques.
3. Contribuir a millorar la percepció social de la immigració donant visibilitat als aspectes positius que aporta al desenvolupament local de municipis.
4. Informar i sensibilitzar als diversos agents locals que participen en el procés: administracions públiques locals i autonòmiques, teixit empresarial, centres educatius, teixit social i altres.
5. Millorar la capacitat professional dels equips tècnics del projecte.

Les principals línies de funcionament del projecte són:

- **Treball als territoris rurals**, mitjançant la difusió dels objectius i activitats del projecte, propiciant la construcció de xarxes de col·laboració amb els agents locals per a la identificació de possibles oportunitats d'inserció sociolaboral i d'integració en els municipis. Aquesta col·laboració es podrà formalitzar en un acord escrit per a la identificació conjunta d'oportunitats d'inserció en el municipi per compte d'altri o per mitjà oportunitats d'emprenedoria.
- **Treball amb les persones i les unitats familiars:** informant, diagnosticant, pre-seleccionant, formant i capacitant les famílies i persones que compleixin els requisits per formar part del projecte i estan en disposició d'iniciar un projecte de vida en el medi rural.
- **Treball amb els municipis i persones beneficiàries.** Un cop feta la valoració de l'oferta identificada al municipi, de les característiques i perfils de la família o persona interessada i si existeixen les condicions necessàries i suficients perquè es pugui produir un trasllat, es programa una visita prèvia. Aquesta visita té com a finalitat que les parts implicades (municipi, comunitat, empresa i família o persona candidata) es coneguin i que les dues parts disposin de la informació suficient abans de prendre una decisió definitiva de trasllat.
- **Acompanyament i seguiment al procés d'integració sociolaboral en el medi rural.** Es contempla el seguiment i assessorament a les famílies en el seu procés d'incorporació a la seva nova comunitat, tenint en compte les relacions laborals, el funcionament de l'emprenedoria, l'ús dels recursos socioeducatius i sanitaris, les relacions socials; tot això per facilitar la seva incorporació i convivència amb el seu nou veïnat. Aquest seguiment, per part de la Fundació Cepaim, és més intens al principi però es manté de forma puntual al llarg del temps.

Les famílies interessades en el projecte reben formació entorn a possibles itineraris d'inserció laboral en els municipis rurals on tenen intenció d'anar a viure. Aquests itineraris de formació es defineixen en funció de les necessitats i de les possibilitats generadores d'ocupació d'aquestes zones rurals. Són diverses les sortides professionals possibles en el medi rural, però una d'elles són els serveis de proximitat a la gent gran. L'envelliment de la població rural implica que la gent gran sigui un dels perfils amb més necessitats als pobles i els serveis per poder atendre aquestes necessitats són un dels filons possibles d'ocupació en aquests territoris rurals per aquestes famílies nouvingudes.

Actors

Fundació CEPAIM, impulsor del projecte des de 2002.

Administracions locals que participen en el projecte, especialment, ajuntaments dels municipis rurals de destinació de les famílies immigrants.

Empreses assentades en el medi rural juguen un paper fonamental en la inserció de persones participants en el projecte.

Recursos

El projecte està cofinançat pel Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social a través de la Direcció General de Migracions, el Fons Social Europeu i el Ministeri de Sanitat Serveis Socials i Igualtat.

Impacte

- Assessorades sobre el Coneixement del Medi Rural Espanyol, a un total de 571 unitats familiars (879 persones amb 595 menors).
- Gestionat un total de 143 ofertes de feina des dels municipis.
- Inserides un total de 79 unitats familiars (156 persones / 184 menors).
- Es treballa intensament amb quatre diputacions provincials, Ciudad Real, Terol, Guadalajara i Soria.
- Assessorament i treball intens amb un total de 185 municipis, seguint la metodologia d'intervenció amb unitats familiars de Nuevos Senderos.
- Nuevos Senderos rep la qualificació de GOOD, en el Setè Concurs Internacional de Bones Pràctiques de Nacions Unides (Dubai 2008).

Balanç de l'experiència:

Punts forts

- Ofereix noves oportunitats no només de treball i habitatge sinó de model de vida perquè famílies que no trobaven el seu lloc a les zones urbanes puguin desenvolupar-se plenament en un context rural.

- Ofereix oportunitats a les zones rurals de comptar amb nova població (famílies amb fills / es) que afavoreixi el manteniment de certs serveis en perill per la manca d'habitants (per exemple les escoles, serveis d'atenció a la gent gran, comerços o establiments oberts, nous negocis, etc.).
- El treball en xarxa entre les unitats en origen (ciutats) i les unitats en destí (zones rurals) és un gran valor ja que facilita encaixar necessitats d'un costat i de l'altre en base al coneixement de la realitat de cada zona.
- Capacitació de les persones i / o famílies que desitgen traslladar-se mitjançant formacions que facilitin la seva inserció laboral.
- Flexibilitat i adaptabilitat del projecte a les casuístiques que sorgeixen per poder adequar-se a les situacions de cada família i a les necessitats de la destinació en particular.
- La formació permanent de l'equip tècnic (amb especial referència a l'enfocament de gènere).
- La sensibilització social amb tots els agents implicats al llarg dels itineraris d'integració de les unitats familiars immigrants.
- Acompanyament i seguiment individualitzat a les persones o famílies trasllades per consolidar el procés d'integració social i laboral.
- Mediació entre les entitats públiques i privades i la família abans, durant i després del procés.
- Personal tècnic coneixedor del territori i en contacte amb ajuntaments, entitats socials, associacions i teixit empresarial de les zones de destinació, per tal d'afavorir unes condicions adequades d'inserció sociolaboral.

Punts dèbils

- En algun cas s'han detectat dificultats d'adaptació d'alguna família en el context rural al que arriben ja sigui per desconeixement o perquè no era el que s'esperaven.
- Pors i prejudicis per tots dos costats (per les famílies i per la població local rural) que cal aprendre a superar.
- Estacionalitat i temporalitat en l'ocupació, a més d'una marcada divisió sexual del treball en sectors associats a determinat sexe.
- La iniciativa empresarial i l'autoocupació segueixen sent baixos. Segueix existint una forta limitació a emprendre per la manca de capital, falta de motivació, falta d'ajudes econòmiques, alts preus dels locals en règim de lloguer i complexitat burocràtica.
- El tipus d'organització municipal de nuclis molt petits dificulta el contacte amb els alcaldes/ es i/o amb personal municipal, ja que en molta ocasions no resideixen al municipi o bé realitzen altres tasques limitant a temps molt concrets la seva disponibilitat.

Lliçons apreses

Necessitat d'unir el món rural amb el món urbà, posant l'accent en trencar els prejudicis que, sovint, es tenen de les zones rurals des de la ciutat. Són dues realitats que es necessiten mútuament.

Important el treball de mediació en les dues parts per plantejar realitats i possibilitats amb la major informació possible per ambdós costats per adequar expectatives que siguin factibles i no generin frustracions.

Per tant, és imprescindible l'acompanyament tant a les famílies d'origen a destinació com també a la població local receptora d'aquestes famílies perquè l'adaptació sigui el més satisfactòria possible.

Cal continuar realitzant actuacions d'intermediació, interlocució social, promoció de la igualtat d'oportunitats i foment de l'aplicació de bones pràctiques amb entitats socials, ajuntaments i empreses. Així com treballar per potenciar la gestió de la diversitat entre les empreses i persones ocupadores com a resposta estratègica davant d'una realitat i societat heterogènia i global.

També es considera necessari realitzar un treball de forma transversal amb la població local, l'administració local i amb el teixit empresarial en sensibilització en igualtat d'oportunitats i no discriminació, evitant i treballant perquè es trenqui la divisió sexual del treball i es trenqui amb sectors associats a determinat sexe.

En aquest sentit es treballa per posar en valor l'ocupació de la llar, sector feminitzat per excel·lència, i visibilitzar i dignificar aquest treball essencial i que sosté la vida i al sistema productiu. Així com treballar perquè els homes participin i s'emprin en sectors feminitzats i perquè dones participin i s'integrin en formacions i llocs de treball masculinitzats, per trencar amb la divisió sexual del treball, la sectorització i la bretxa salarial.

El medi rural és un dels pilars fonamentals de la nostra societat i una possible resposta a la desocupació i un millor aprofitament dels recursos.

Contacte:

Fundació Cepaim

www.cepaim.org

www.nuevossenderos.es

Lliçons apreses

La selecció de les experiències d'aquest Manual és tan sols una petita mostra de les iniciatives que en els territoris rurals s'estan començant a implementar per tal d'aportar un nou enfocament i una nova mirada cap a la gent gran i cap a les seves necessitats, opinions i inquietuds.

Una mostra que permet il·lustrar una nova tendència per tal d'orientar polítiques públiques i privades que tinguin clar que cal innovar en l'àmbit dels serveis a les persones, especialment, al món rural, per poder fer front a noves realitats socioeconòmiques i noves tendències de futur davant una societat cada cop més envellida i amb un increment del nombre de persones grans que tenen una esperança de vida també cada cop més elevada.

L'anàlisi de les experiències permet identificar una sèrie de punts claus que determinen la seva innovació i, alhora, el seu grau de replicabilitat en altres territoris rurals amb unes característiques similars:

- **Una nova mirada cap al col·lectiu de la gent gran és imprescindible.** Les polítiques socials s'han de repensar i alinear amb els canvis demogràfics i socials actuals i, sobretot, de futur.
- **Les persones grans han de passar a ser considerades un subjecte enlloc d'un objecte.** S'ha de fomentar el seu apoderament vers una participació activa en la societat, escoltar la seva veu, saber què volen i com ho volen.
- **La gent gran són un actiu i no un passiu.** Al món rural, els recursos humans són escassos i, per tant, no es pot prescindir de l'experiència, coneixements i opinions de les persones grans a tots els nivells de la societat i també en els processos participació i de desenvolupament del territori.
- **Les seves necessitats són una oportunitat.** Cal concebre els serveis d'atenció a les persones grans com una oportunitat d'ocupació al territori que cal dignificar i valoritzar, especialment, entre les dones i els joves com un jaciment de font de treball per aquests dos col·lectius.
- **La creació de nous serveis i activitats al territori pot fomentar l'atracció de nova població.** Hi ha zones on serà necessari comptar amb població forana (joves, famílies, dones) per poder donar cobertura a alguns serveis i/o activitats; fet que pot contribuir a frenar el despoblament d'alguns municipis rurals molt envellits.

- **L'existència de nous serveis i activitats millora la qualitat de vida dels usuaris/es però també de les seves famílies.** Facilita la conciliació laboral, personal i familiar de les persones cuidadores, millorant el seu dia a dia. També aporta eines de suport pels familiars que no resideixen al mateix municipi que la persona gran usuària dels serveis.
- **Potenciar els serveis de calidesa i no només de qualitat.** Els serveis i les activitats adreçades a les persones grans han de tenir present que tracten amb persones i que la sensibilitat, la proximitat, la confiança i la calidesa han de ser factors imprescindibles.
- **Volem envellir a casa.** Poder envellir a casa i al poble és una màxima gairebé compartida per la majoria de persones que viuen al món rural. Un entorn conegut, una xarxa de relacions socials sòlida i un paisatge familiar són elements essencials que contribueixen a un envelliment saludable.
- **Els serveis d'atenció a les persones grans al món rural han de ser de proximitat, flexibles i molt adaptables.** La realitat dels pobles, sobretot dels més petits, dificulta l'accés de les persones grans que hi resideixen a alguns serveis d'atenció i dinamització. El repte és com aproximar-los, fer-los a mida i a uns preus assequibles.
- **Les persones responsables dels projectes amb gent gran han de tenir un rol de facilitadors.** Han d'aconseguir mobilitzar les habilitats i les potencialitats de les persones usuàries i participants.
- **L'envelliment actiu és la garantia per un envelliment de qualitat.** Cada cop vivim més i l'objectiu també és viure millor com més anys es pugui, per tant, saber envellir de forma activa i dinàmica és clau.
- **L'edat és un concepte cada cop més subjectiu.** Avui dia, hi ha moltes persones grans que gaudeixen d'una bona salut, són molt actives i tenen necessitats i inquietuds molt similars a les de la resta de la ciutadania més jove, independentment de l'edat que tinguin.
- **El concepte sènior: els més joves d'entre els grans.** Algunes de les polítiques més innovadores ja s'adrecen directament al col·lectiu sènior (entre 60 i 70 anys aprox.) per tal de diferenciar serveis i activitats respecte a la resta de col·lectiu de persones més grans.
- **L'associacionisme entre la gent gran necessita un nou replantejament.** Les persones sèniors no se senten representades per la majoria dels casals de gent gran que hi ha al nostre territori, és un model que no s'adiu a les seves necessitats, concebut des d'una òptica d'una generació anterior. Els nostres pares no estan envellint de la mateixa manera que ho van fer els nostres avis, per tant, les seves necessitats i interessos tampoc són els mateixos.
- **Transversalitat enfront de sectorització.** Promoure activitats transversals obertes a tota la ciutadania, no només per gent gran per tal d'afavorir una realitat més homogènia i fomentar les relacions intergeneracionals, sobretot en zones rurals mancades d'espais, recursos econòmics i humans.